

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวិเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทเพื่อการพัฒนาโครงการผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย: หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นเอกสารที่เกี่ยวข้อง การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและครอบคลุมประเด็นสาระในทุกประเด็น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่จัดส่งทั้งสิ้น 297 ฉบับ ได้รับการตอบกลับจำนวน 286 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.29 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำเสนอแบ่งเป็น 5 ส่วน เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ส่วนที่ 3 ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ส่วนที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมกระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ส่วนที่ 5 แผนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำไปให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบข้อมูล จำนวนทั้งหมด 297 ฉบับ และได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 286 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.29 ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถาม และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS for windows ผลการวิเคราะห์พบว่า

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง ร้อยละ 72.0 มากกว่าเพศชาย ซึ่งมีเพียงร้อยละ 28.0 กลุ่มอายุของกลุ่มตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวนร้อยละ 44.1 รองลงมาเป็นกลุ่มอายุระหว่าง 41-50 ปี มีจำนวนร้อยละ 27.6

ส่วนสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีสถานภาพสมรสมากที่สุด มีจำนวนร้อยละ 87.1 รองลงมาเป็นสถานภาพโสด มีจำนวนร้อยละ 12.9

ผลการวิเคราะห์พบว่าระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างจะมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีจำนวนถึงร้อยละ 35.7 รองลงมาเป็นระดับประถมศึกษา มีจำนวนร้อยละ 32.5 ระดับอาชีวศึกษามีจำนวนร้อยละ 13.6 ระดับการศึกษาที่น้อยที่สุดคือระดับปริญญาตรีมีเพียงร้อยละ 7.3

รายได้ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในการผลิตสุราที่บ้านพบว่า กลุ่มตัวอย่างและคนส่วนใหญ่จะมีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 2,001-3,000 บาท มีจำนวนถึงร้อยละ 53.8 รองลงมา มีรายได้อยู่ระหว่าง 1,001-2,000 บาท มีจำนวนร้อยละ 30.4 กลุ่มตัวอย่างส่วนน้อยจะมีรายได้มากกว่า 3,001 บาทขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 15.8

สมาชิกของกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมอาชีพของกลุ่มส่วนใหญ่จะมีสมาชิกในกลุ่มตั้งแต่ 26 คนขึ้นไป มีจำนวนถึงร้อยละ 46.2 รองลงมา มีสมาชิกกลุ่มจำนวน 11-15 คน มีจำนวนร้อยละ 17.5 และมีสมาชิกจำนวน 16-20 คน มีจำนวนร้อยละ 16.8 กลุ่มที่มีสมาชิกน้อยสุดจะมีสมาชิกอยู่ระหว่าง 1-5 คน จะมีเพียงร้อยละ 4.1 เท่านั้น

รายละเอียดข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างปรากฏตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง

ที่	ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	80	28.0
	หญิง	206	72.0
	รวม	286	100.0
2	อายุ		
	20-30 ปี	51	17.8
	31-40 ปี	126	44.1
	41-50 ปี	79	27.6
	51 ปีขึ้นไป	30	10.5
	รวม	286	100.0

ที่	ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3	สถานภาพสมรส		
	โสด	37	12.9
	สมรส	232	81.1
	หม้าย	13	4.5
	แยกกันอยู่	4	1.4
	รวม	286	100.0
4	วุฒิการศึกษา		
	ประถมศึกษา	93	32.5
	มัธยมศึกษา	102	35.7
	อาชีวศึกษา	39	13.6
	อนุปริญญา	31	10.8
	ปริญญาตรี	21	7.3
	รวม	286	100.0
5	รายได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม		
	1,001-2,000 บาท	87	30.4
	2,001-3,000 บาท	154	53.8
	3,001 บาทขึ้นไป	45	15.8
	รวม	286	100.0
6	จำนวนสมาชิกของกลุ่ม		
	1-5 คน	12	4.1
	6-10 คน	4	1.4
	11-15 คน	50	17.5
	16-20 คน	48	16.8
	21-25 คน	40	14.0
	26 คนขึ้นไป	132	46.2
	รวม	286	100.0

จากตารางที่ 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างจะเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และจะมีอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นวัยแรงงานซึ่งมีความเหมาะสมต่อการเป็นแรงงานในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม นอกจากนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีสถานภาพสมรสคู่ ซึ่งแสดงถึงความมีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็งเป็นการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ

สถาบันครอบครัวโดยแท้จริง ผู้วิจัยพบว่าสมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำอันจะมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ รวมทั้งคุณภาพชีวิตของครอบครัวด้วย

จากข้อมูลพบว่าสมาชิกภายในกลุ่มมีรายได้จากการร่วมกิจกรรมผลิตสุราที่บ้านส่วนใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 2,001-3,000 บาท ซึ่งนับว่าเป็นรายได้เสริมที่ดีสำหรับครอบครัวในชุมชน ถึงแม้จะไม่สูงมากนักแต่ก็ช่วยให้ครอบครัวมีรายได้เสริมสำหรับครอบครัวสามารถช่วยแบ่งเบาภาระด้านเศรษฐกิจของครอบครัวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังพบว่า สมาชิกของแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ตั้งแต่ 26 คนขึ้นไป แสดงให้เห็นว่าขนาดของกลุ่มมีความใหญ่มากพอสมควร กลุ่มที่มีสมาชิก 1-5 คน จะมีจำนวนน้อย ซึ่งแนวโน้มพบว่าสมาชิกของกลุ่มจะมีขนาดใหญ่มากขึ้น

1.2 ชนิดของผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิต

ผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลจากสมาชิกกลุ่มต่างๆ พบว่า ผลิตภัณฑ์ที่สมาชิกกลุ่มร่วมกันผลิตจะเป็นผลิตภัณฑ์สาโทเป็นส่วนใหญ่ มีจำนวนถึงร้อยละ 97.6 รองลงมาเป็นการผลิตไวน์ผลไม้ จำนวนร้อยละ 1.4 ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิตน้อยมากคือ กระแช่ มีจำนวนเพียงร้อยละ 0.7 และน้ำตาลเมา มีจำนวน ร้อยละ 0.3 เท่านั้น รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ชนิดของผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มผลิต

ชนิดผลิตภัณฑ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สาโท	279	97.6
ไวน์ผลไม้	4	1.4
น้ำตาลเมา	1	0.3
กระแช่	2	0.7
รวม	286	100.0

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มจะผลิตชนิดของผลิตภัณฑ์ที่เป็นสาโทมากที่สุด เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มที่ผลิตสุราที่บ้านประเภทสาโทเป็นหลัก ดังนั้นสมาชิกของแต่ละกลุ่มจึงเน้นการผลิตสาโทเป็นหลัก และมีการผลิตชนิดของผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นบ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือน ชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย โดยใช้แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ จำนวน 11 ประเด็น ประกอบด้วย การหาความรู้ด้วยตนเอง การสังเกตจากบุคคลอื่น การเข้าเยี่ยมชมงานแสดงสินค้าที่รัฐและเอกชนจัด จากการบอกเล่าต่อกันมา การเคยทำมาก่อน การค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ การขอรับคำปรึกษาจากปราชญ์ชาวบ้าน การขอรับคำปรึกษาจากนักวิชาการ การปรึกษาหารือกันภายในกลุ่ม การไปศึกษาดูงานจากกลุ่มอื่น และการ ติดตามข่าวจากสื่อมวลชน รายละเอียดของผลการวิจัยมีดังนี้

ผลการวิจัยพบว่าครัวเรือนในชนบทของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีกระบวนการเรียนรู้ในการผลิตสุราพื้นบ้านที่แตกต่างกัน ในแต่ละประเภทของสาระในการเรียนรู้ โดยพบว่ากระบวนการเรียนรู้ที่ครัวเรือนในชนบทปฏิบัติมากที่สุดลำดับที่ 1 เป็นการเรียนรู้ด้วยการสังเกตจากคนอื่น มีจำนวนร้อยละ 77.6 รองลงมาลำดับที่ 2 เป็นการหาความรู้ด้วยตนเอง ร้อยละ 70.3 ลำดับที่ 3 เป็นการเยี่ยมชมงานแสดงสินค้าที่รัฐและเอกชนจัดขึ้น จำนวนร้อยละ 59.1 ลำดับที่ 4 เป็นปฏิบัติตามคำบอกเล่ากันมา จำนวนร้อยละ 56.6 ลำดับที่ 5 เป็นการขอรับคำปรึกษาจากปราชญ์ชาวบ้าน จำนวนร้อยละ 47.2

สำหรับวิธีการเรียนรู้ในการผลิตสุราพื้นบ้านที่ครัวเรือนชนบทปฏิบัติน้อยที่สุดเป็นลำดับสุดท้ายได้แก่ การติดตามข่าวจากสื่อมวลชน มีเพียงร้อยละ 5.2 อยู่ในลำดับที่ 11 ในลำดับที่ 10 เป็นเรื่องการค้นคว้าจากเอกสาร จำนวนร้อยละ 18.9 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 4

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 4 กระบวนการเรียนรู้ในการผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

กระบวนการเรียนรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับที่
สังเกตจากบุคคลอื่น	222	77.6	1
การเรียนรู้ด้วยตนเอง	201	70.3	2
เยี่ยมชมงานแสดงสินค้าที่รัฐและเอกชนจัด	169	59.1	3
การบอกเล่าต่อกันมา	162	56.6	4
ขอรับคำปรึกษาจากปราชญ์ชาวบ้าน	135	47.2	5
ขอรับคำปรึกษาจากนักวิชาการ	134	46.9	6
ประสบการณ์เดิม	132	46.2	7
ไปศึกษาดูงานจากกลุ่มอื่น	94	32.9	8
ปรึกษาหารือกันภายในกลุ่ม	84	29.4	9
ค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ	54	18.9	10
ติดตามข่าวจากสื่อมวลชน	15	5.2	11

จากตารางที่ 4 พบว่า ครั้วเรือนชนบทมีวิธีการกระบวนการเรียนรู้ในการผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย โดยเรียนรู้การสังเกตบุคคลอื่นมากที่สุด รองลงมาเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งแสดงว่าส่วนใหญ่จะมีกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ เป็นการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตในชุมชน ส่วนการติดตามข่าวจากสื่อมวลชนจะมีจำนวนน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะความไม่ทั่วถึงของการกระจายข่าวสารและความไม่เข้าใจของการสื่อสาร จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการเรียนรู้

จากผลการสนทนากลุ่มกลุ่มจากผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้แสดงความคิดเห็น อภิปรายและเสนอแนะในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน สนับสนุนผลการวิจัยเรื่องกระบวนการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดของกระบวนการเรียนรู้สรุปได้ดังนี้

สภาพทั่วไปของกลุ่มสมาชิกครั้วเรือนในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังจะประกอบหลักในการทำนาและสวนผลไม้บางส่วน แต่มีความสนใจในเรื่องเศรษฐกิจครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งได้มีประสบการณ์ผ่านการอบรมกลุ่มสตรีพัฒนาประจำหมู่บ้าน จากหน่วยงานภาครัฐ (กศน. พช. และเกษตร) โดยมีครูอาสาบ้าง เคหะเศรษฐกิจบ้าง เข้ามาอบรมเสริมความรู้ด้านอาชีพ โดยเฉพาะการแปรรูปอาหารประเภทต่างๆ จากวัตถุดิบทรัพยากรในท้องถิ่น แต่การผลิตสุราพื้นบ้านนั้นชาวบ้านผลิตมาเป็นเวลานานแล้ว มีกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดกรรมวิธีการผลิตมาจากบรรพบุรุษ ในอดีตการผลิตสุราพื้นบ้านถือว่าผิดกฎหมาย การผลิตสุราในพื้นที่ชุมชนแห่งนี้มีคนในชุมชน 3-4

ครัวเรือนได้ผลิตเพื่อต้มกิน และจำหน่ายบ้าง จนกระทั่งรัฐได้ออกกฎหมายเปิดเสรีการจำหน่าย และการผลิตสุราพื้นบ้าน และกำหนดเป็นนโยบายหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ ในชุมชน ประชาชนจึงได้สนใจเรียนรู้เพื่อหันมาผลิตสุราพื้นบ้าน ประเภทไวน์ผลไม้เนื่องจากมี วัตถุดิบจำนวนมาก เช่น สับปะรด มะเฟือง เป็นต้น กระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นจากกลุ่มสตรี พัฒนาที่ได้ไปเรียนรู้โดยเข้ารับการอบรมการแปรรูปอาหารจากเจ้าหน้าที่เคหะกิจฯ จากวิทยาลัย เกษตรกรรม และนำมาทดลองทำ โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองจากเอกสาร ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทำ ในลักษณะทดลอง และทดลองซ้ำ และแลกเปลี่ยนกันต้มเพื่อทดลองรสชาติกันในกลุ่ม และเห็นว่า ขั้นตอนการทำไม่ยุ่งยาก ก็เริ่มขยายการผลิต พัฒนาการผลิต ใช้ต้มกินในกลุ่มญาติ กลุ่มเพื่อน ใน เทศกาลต่างๆ

จากกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทำให้กลุ่มสนใจมากและหันมาผลิตประเภทไวน์ข้าว เนื่องจากได้ไปเรียนรู้จากการไปชมการแสดงสินค้า และเรียนรู้จากการแนะนำของเจ้าหน้าที่เกษตร จากการเรียนรู้ทำให้กลุ่มสมาชิกมองเห็นว่าวัตถุดิบหาได้ง่ายในท้องถิ่น มีเพียงพอตลอดปี กลุ่มได้ เชิญภูมิปัญญาพื้นบ้านมาให้ความรู้ในการผลิต จนสามารถเรียนรู้การผลิตได้อย่างมีคุณภาพ แต่ รสชาติยังไม่ถูกคอกันต้มสุรามากนัก การทำสุราสาโทนั้น สมาชิกสามารถเรียนรู้และทำได้ดี เพราะมีประสบการณ์การทำข้าวหมักมาก่อน เมื่อเรียนรู้และทำสาโททำให้มีรสชาติแปลก บางคน บอกว่าคล้ายเบียร์ไทย และรู้จักกันว่ามีการทำในภาคอีสาน

จากกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทำให้สมาชิกพัฒนากระบวนการผลิตและนำออกจำหน่าย ในชุมชน นำไปแสดงในงานแสดงสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และนำกระบวนการเรียนรู้มา พัฒนาปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ ระยะแรกการทำไม่นิยมทำเป็นอาชีพหลัก เพราะชุมชนนี้มี อาชีพทำสวนยางพาราเป็นอาชีพหลัก และสวนผลไม้บางส่วน ในสภาวะทางสังคม และเจตคติ ในชุมชนก็เป็นที่ยอมรับ เพราะเห็นว่าเป็นเครื่องต้มเบาๆ เหมือนการต้มเบียร์ วัตถุดิบหาได้ง่าย ทั้ง ข้าวเหนียวดำและข้าวเหนียวขาว โดยเฉพาะพื้นที่ปากพองเป็นแหล่งทำนามากที่สุดของจังหวัด นครศรีธรรมราช

การผลิตสุราก็ไม่ได้ขัดกับหลักศาสนา สังคม เมื่อพิจารณาจากระดับเจตคติของ ประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดี โดยเฉพาะเห็นว่าเป็นการรักษาภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นการ กระจายรายได้ของชุมชน เป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และเป็นการสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชน ในเรื่องความเห็นเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้น พบว่าการผลิตสุราสาโทไม่มี ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน และเชื่อว่าการผลิตสาโทจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระดับ น้อยมาก และชาวบ้านเชื่อว่าการปฏิบัติตามธรรมชาติจะช่วยป้องกันสภาวะมลพิษได้

นอกจากสมาชิกจะมีประสบการณ์ในการผลิตข้าวหมักมาก่อนแล้ว ในช่วงที่องค์การ บริหารราชการส่วนจังหวัดได้จัดโครงการพัฒนาสตรี ในกิจกรรมดังกล่าวได้มีการนำกลุ่มสตรีไป

ศึกษาดูงานภาคอีสาน จังหวัดนครราชสีมา และบุรีรัมย์ กลุ่มสตรีได้เรียนรู้การผลิตสุราพื้นบ้าน ประเภทต่างๆ เช่น ไวน์ สาโท ชมการสาธิตการผลิต และได้ซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าวกลับบ้าน เมื่อทดลองดื่มก็พบว่ารสชาติเหมือนข้าวหมัก และได้ทดลองทำในกลุ่ม ต่อมาครูอาสา กศน. เจ้าหน้าที่เกษตร ได้มาส่งเสริมให้ทดลองทำกัน โดยเชิญวิทยากรจากวิทยาลัยเกษตรกรรมมาให้ ความรู้ในเรื่องกรรมวิธีการผลิต การพัฒนารสชาติของสาโท พร้อมทั้งความรู้เรื่องระบบการตลาด ต่อมาสมาชิกสามารถผลิตได้อย่างมีมาตรฐาน ประกอบกับรัฐได้สนับสนุนส่งเสริม สมาชิกได้ พัฒนาการกรรมวิธีการผลิตได้ดีขึ้น มีความเชื่อว่ากลุ่มสามารถจะผลิตและพัฒนาเพื่อได้

ผู้สอนมีความเห็นว่าสมาชิกกลุ่มที่มาเข้ารับการอบรมมีความสนใจที่จะเรียนรู้ สนใจ ระบบเทคโนโลยีใหม่ๆ ระบบการตลาด ระบบการบรรจุผลิตภัณฑ์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่าง สมาชิกด้วยกัน จากการสังเกตของผู้สอนพบว่าสมาชิกมีความรู้พื้นฐานที่ดี และสนใจในเรื่อง เทคนิคการผลิต สมาชิกจะทดลองทำเมื่อมีปัญหาจะร่วมกันอภิปราย มีการศึกษาดูงานกรรมวิธี การผลิตในขั้นตอนต่างๆ จากวิทยาลัยเกษตรกรรม ทำให้สมาชิกได้รับความรู้และประสบการณ์ ตรง สามารถปฏิบัติได้จริงเมื่อจบกระบวนการอบรม

กระบวนการอบรมถ่ายทอดความรู้ โดยใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่ม อภิปรายแลกเปลี่ยนรู้ซึ่งกันและกัน สมาชิกคนใดมีความรู้ในเรื่องใดก็จะเป็นผู้ให้คำแนะนำแก่สมาชิกคนอื่นๆ เช่น คุณ นุจรีย์ จันทร์แก้ว มีประสบการณ์ในเรื่องการตลาดได้ถ่ายทอดความรู้ให้กลุ่ม กระบวนการเรียน การสอนเป็นแบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยากรช่วยเสริมความรู้ที่ถูกต้อง และแนะนำเพิ่มเติม เช่น อาจารย์จากวิทยาลัยเกษตรกรรมมาให้แนะนำในเรื่องการบรรจุ ผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ เป็นต้น ปัญหาอุปสรรคที่พบในการจัดกระบวนการ เรียนรู้ จึงมีเพียงเล็กน้อย เพราะสมาชิกส่วนใหญ่จะมีความพร้อมมีความต้องการอยู่ก่อนแล้ว มี การแนะนำ ชักชวนกันเข้ารับการอบรมจากเพื่อน จากผู้นำชุมชน อุปสรรคสำคัญเป็นเรื่อง ระยะเวลาที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ ความพร้อมของชุมชน เพื่อให้มีบรรยากาศการ เรียนรู้ที่ดี

ผู้เรียนส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มสตรีพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งได้รวมตัวกันและเกิดการเรียนรู้โดยผ่าน กระบวนการฝึกอบรมจากภาครัฐ เพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหาของหมู่บ้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวและมีความสนใจอยากเรียนรู้อาชีพเสริม ซึ่งส่วนหนึ่งได้ผ่านการอบรมมาแล้ว บางส่วนก็ เคยทำสุราพื้นบ้านมาบ้าง ประกอบกับกลุ่มได้มีโอกาสไปศึกษาดูงาน ชมงานแสดงสินค้า จึงเกิด แรงจูงใจในการเรียนรู้เพื่อผลิตสุราพื้นบ้านมากขึ้น ผู้เรียนได้นำผลิตภัณฑ์ไปแสดงในงานแสดง สินค้า ซึ่งบางรายได้รับคัดเลือกหรือได้รับรางวัล ทำให้เห็นช่องทางการผลิตเป็นอาชีพเสริม ก็เลย ทำให้สนใจที่จะเข้ารับการอบรมพัฒนาความรู้เพิ่ม เน้นการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์

จากการเรียนรู้ของสมาชิกทำให้ทราบว่า การปรับปรุงคุณภาพของรสชาติสาโท นั้น พบว่า สาโทที่ดีจะต้องมีรสนุ่ม สีขาวใส ซึ่งก็คือสีที่ถูกต้องตามประเภทเมรัย เพราะสาโททำจากข้าว กลิ่นหอมแบบข้าว รสกลมกล่อมไม่เฝื่อนหวาน มีทั้งหวานนิดเปรี้ยวหน่อย ผาดบ้างพอประมาณ สี และกลิ่นของสาโทจะแตกต่างกันบ้างก็ขึ้นอยู่กับ การปรุงแต่ง ซึ่งเชื่อว่า เติมสมุนไพรตัวใดเข้าไปบ้าง กลิ่นและรสของข้าว โดยเฉพาะข้าวเหนียวดำ จะหอมละมุนชวนดื่ม เมื่อหมักได้ที่ จะได้ระดับรสเข้มข้นแน่นอน อัจฉริยะได้โดยไม่ต้องปรุงแต่ง สีของสาโทจะออกขาวแกมเหลืองอ่อนๆ เขียวนิดๆ และมีความเงาแวววาว สาโทนี้ต้องเติมน้ำตาล เพราะความหวานของสาโทจะมาจากยีสต์ทำปฏิกิริยาเปลี่ยนแป้งเป็นน้ำตาล แบบเดียวกับทำเบียร์หมัก เป็นรสหวานตามธรรมชาติ

จากการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้พบว่า สมาชิกเรียนรู้วิธีการทำให้สาโทมีรสชาติและกลิ่นถึงขั้นหมักสุก (Ripe-Noble) ได้คือ ไม้มะเกลือย่างไฟที่จะให้ความหอม ความผาดเปรี้ยวอีกแบบหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีแนวคิดการปรับปรุงรสชาติสาโท โดยนำน้ำผลไม้มาผสมลงในสาโท เพราะสาโทเป็นสุราหมัก ไม่ใช่สุรากลั่นจึงมีความนุ่มหอมในตัวเอง แต่ไม่กระด้าง เราใช้กลิ่นรสผลไม้จากน้ำผลไม้จริงๆ จากนั้นก็อัดแก๊สเพื่อให้ซ่า ความซ่าจะทำให้รู้สึกถึงแอลกอฮอล์ได้เร็วขึ้น วัตถุประสงค์ที่ใช้มาจากข้าวหอมมะลิ ใช้เชื้อบริสุทธิ์ในการหมัก พอได้ที่ก็เอาน้ำผลไม้มาผสม สาโทประเภทซ่าจะดึงดูดผู้บริโภคได้ทั้งชายและหญิง ขั้นตอนการผลิตและการพัฒนาคุณภาพเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกด้วยรูปแบบที่หลากหลายทั้งการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้จากบุคคลภายนอก จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

จากการสนทนากลุ่มได้พบว่ายังมีอีกสมาชิกได้เรียนรู้และค้นพบว่าการปรับปรุงคุณภาพสาโท ก็คือควรจะใช้เครื่องทำความเย็นทำให้เย็นสุดๆ หรือเย็นสุดๆ มาทำสาโทอุ่น เครื่องดังกล่าวใช้หลักการเดียวกับไอติมหลอด จะได้สาโทที่เย็นสุดๆ จะได้รสชาติที่ซาบซ่า ผลการสัมภาษณ์ทำให้เห็นพัฒนาการของกระบวนการผลิตสาโทของไทย โดยเฉพาะในแง่ธุรกิจ ซึ่งภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมให้มากขึ้น

ผลการสนทนากลุ่มได้มีข้อเสนอจากสมาชิกว่า ควรจัดให้มีศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชนขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่เหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับสถาบันทางการศึกษา สถาบันการเกษตร เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้า ทดลอง เรียนรู้อาชีพ ข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอิสระ เป็นตัวของตัวเอง มีความปลอดภัยจากการถูกรบกวนทางความคิดจากหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน อาจเป็นแหล่งสรรหาผู้รู้ และบ่มเพาะผู้รู้ของชุมชน เพื่อการจัดการฝึกอบรมให้ชุมชน เป็นแหล่งความรู้ที่ทรงศักยภาพของชุมชน

จากการสนทนากลุ่ม และกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ทำให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้และพยายามหาแนวทางพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของตนเองและกลุ่ม และทุกคนเห็นตรงกันว่า หาก

สามารถจัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้ได้จะสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยให้ศูนย์กลางการเรียนรู้มีบทบาท ดังนี้

- จัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้สากลให้เป็นชุดความรู้ที่มีคุณค่าในการเรียนรู้ของสมาชิกจนสามารถพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพได้
- สร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการเสริมสร้างศักยภาพภูมิปัญญา โดยให้องค์ความรู้ภูมิปัญญาที่บูรณาการและมีพลวัต
- จัดกระบวนการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ที่ดีต้องมีการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่สมาชิก ยึดปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน กับการขยายเครือข่าย
- จัดให้มีคณะกรรมการบริหาร ที่ปรึกษา จากภาครัฐและเอกชน เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

การดำเนินงานของศูนย์กลางการเรียนรู้เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ในการผลิตสาโท ควรจัดในรูปโครงการดังนี้

- จัดการฝึกอบรมเบื้องต้น โดยมีระยะเวลาสั้น ประมาณ 5-6 วัน หรือระยะยาว 15-30 วัน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างถาวร
- จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการ อาจใช้ชื่อว่าศูนย์การศึกษาเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพสุราพื้นบ้านไทยจากผลิตผลการเกษตร
- จัดตั้งโรงงานต้นแบบขนาดเล็ก เพื่อให้ผู้ผลิตสามารถใช้เป็นที่ทดลอง เพื่อการครองตลาด หรือการทดลองสูตรในระดับเชิงการค้า

ผลการวิเคราะห์สังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ผลการวิเคราะห์สังเคราะห์จากแบบสอบถาม และจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และตัวแทนสมาชิก ผู้วิจัยวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย โดยใช้กรอบการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของระบบโรงเรียน 11 ประการ ผลการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ได้ข้อสรุปมีรายละเอียดดังนี้

1. การสังเกตจากบุคคลอื่น

วิธีการเรียนรู้ด้วยการสังเกตจากบุคคลอื่นๆ เป็นวิธีการที่กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยใช้เป็นประจำ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของประชาชนอยู่แล้ว เมื่อพบว่ามิบุคคลหรือมีการผลิตสาโทก็จะศึกษาด้วยการสังเกตและจดจำสิ่งที่ได้เห็น และนำมาพัฒนาเป็นความรู้ของตนเอง สมาชิกคนใดมีลักษณะของบุคคลช่างสังเกตจะสามารถจดจำและเก็บรายละเอียดของข้อมูลนำมาเป็นองค์

ความรู้ให้กับตนเอง ในการสังเกตดังกล่าวก็จะขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระที่ตนเองสนใจด้วย กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยก็จะสนใจผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ส่วนกลุ่มอื่นๆ ก็จะสนใจผลิตภัณฑ์ตัวอื่นๆ ผลการสนทนากลุ่มพบว่า การสังเกตจากบุคคลอื่นๆ หรือจากสถานการณ์จริง จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็ว และจดจำได้แม่นยำ จนถึงขั้นนำมาผลิตเองได้

2. การเรียนรู้ด้วยตนเอง

กลุ่มสมาชิกผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย จะมีวิธีการหาความรู้ด้วยตนเอง โดยมีแรงจูงใจจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ ต้องการหารายได้เสริม ประกอบกับมีแหล่งวัตถุดิบจำนวนมากในชุมชน ทำให้เกิดแรงจูงใจในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เมื่อตนเองมีแรงจูงใจอยากเรียนรู้ก็จะหาวิธีการเพิ่มความรู้ให้ตนเอง ซึ่งมีวิธีการแสวงหาความรู้หลายรูปแบบ โดยใช้ตัวเองเป็นฐานกระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากตัวเอง มีการเรียนรู้ตามที่ตัวเองต้องการ และสะดวก ส่วนใหญ่กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทจะเลือกแสวงหาความรู้ และเรียนรู้โดยการไปแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง หากไม่สามารถแสวงหาความรู้ได้ก็จะไปแสวงหาความรู้จากบุคคลอื่นๆ จากเอกสาร หรือจากแหล่งความรู้ภายนอก

3. เยี่ยมชมงานแสดงสินค้าที่รัฐและเอกชนจัดขึ้น

ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยหลายกลุ่มมีแรงจูงใจจากการเข้าเยี่ยมชมงานแสดงสินค้า ทั้งจากที่ภาครัฐและเอกชนจัดขึ้น การเข้าเยี่ยมชมทำให้เกิดแรงจูงใจอย่างมาก และมีความสนใจในการศึกษาและเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้จะเริ่มจากสมาชิกมีความสนใจเป็นพิเศษที่จะไปเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สาโทในงานแสดงสินค้า เมื่อไปพบ ไปเห็นก็สนใจและเกิดอยากเรียนรู้ เมื่อมีโอกาสก็จะพูดคุยกับวิทยากรที่แสดงสินค้า การที่สมาชิกกลุ่มได้เห็นสินค้าและได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้แสดงสินค้า ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็ว พร้อมทั้งจะนำความรู้มาผลิตเองบ้าง ผลการสนทนากลุ่มพบว่า งานแสดงสินค้า สามารถจูงใจสมาชิกกลุ่มสาโทได้อย่างมากที่จะดำเนินการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตสาโท และต้องการเอาอย่างด้วยการนำผลิตภัณฑ์ไปแสดงสินค้าบ้าง ซึ่งถือว่าเป็นความภูมิใจที่จะสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์ของตนเองได้

4. การบอกเล่ากันต่อมา

ผลการสนทนากลุ่มทำให้ผู้วิจัยทราบว่า คำบอกเล่า หรือเรื่องเล่าจากบุคคลต่างๆ ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ของสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทได้ สมาชิกหลายคนได้นำเรื่องบอกเล่าเกี่ยวกับสาโทมารวบรวมและนำมาพูดคุยกับเพื่อนบ้าน จนสามารถสร้างองค์ความรู้ให้กับตนเองได้ เมื่อสมาชิกได้รับฟังเรื่องเล่าที่ตนเองสนใจก็จะเกิดความสนใจและอยากลองกระทำบ้าง หลายกลุ่มที่นำเรื่องเล่ามาทดลองผลิตสาโท มีทั้งล้มเหลวบ้างและสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นมาได้บ้าง โดยการทดลองแบบลองผิดลองถูกหลายๆ ครั้ง เรื่องเล่าบางเรื่องก็ไม่สามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้เนื่องจากขาดความชัดเจน แต่สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโท

แก้ปัญหาด้วยการเชิญผู้ที่ได้เคยได้ยิน เชิญผู้สูงอายุผู้ซึ่งเคยได้ยินได้ฟัง หรือบางครั้งก็เป็นคนเล่าเรื่องเอง มาร่วมพูดคุย และเรียบเรียงเรื่องเล่าเป็นความรู้เกิดขึ้น เรื่องเล่าจึงสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้เช่นกัน

5. การขอรับคำปรึกษาจากปราชญ์ชาวบ้าน

จากการสนทนากลุ่ม พบว่า ในชุมชนต่างๆ ทั้ง 16 กลุ่มจะมีปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก ในชุมชน ประกอบกับมีความสนิทสนมและเป็นที่รักใคร่ของทุกคนในชุมชน มีผลให้กลุ่มสมาชิกผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยได้ใช้เป็นแหล่งทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ได้รับความรู้ และคำแนะนำที่ดีจากปราชญ์ชาวบ้าน การขอรับคำแนะนำแต่ละครั้งทำให้เกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง

6. การขอรับคำแนะนำจากนักวิชาการ

จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มสมาชิกผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยจะให้ความยอมรับในด้านวิชาการของนักวิชาการ และเชื่อว่านักวิชาการเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ แต่ยังคงมีความเกรงใจ และมีความรู้สึกที่เป็นลักษณะของบุคคลภายนอก ไม่มีความสนิทสนมเหมือนกับปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้สึกที่ดีกว่า ผู้วิจัยยังพบว่าสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยจะเกิดผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการให้ความรู้โดยนักวิชาการนั้นจะเป็นความรู้เชิงวิชาการ และมีเนื้อหาสาระมาก และบางเรื่องไม่ตรงกับความต้องการ และความเข้าใจยาก การสื่อสารค่อนข้างเป็นทางการเกินไป เป็นอุปสรรคประการหนึ่งของการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ไม่เป็นกันเองเหมือนปราชญ์ชาวบ้าน

7. ประสบการณ์เดิม

ผลการสนทนากลุ่มพบว่า ผู้ที่เคยทำมาก่อน หรือมีประสบการณ์ มีกระบวนการเรียนรู้ในการผลิตสุราพื้นบ้าน หรือผลิตเหล้าหมักต่างๆ ผลของการเรียนรู้จะทำให้เกิดองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาและสร้างความรู้ขึ้นได้อย่างเพียงพอ ประกอบกับได้รับความรู้เพิ่มเติมจนทำให้ความรู้ในอดีตที่เคยได้รับมาผสมผสานกับความรู้ใหม่เกิดเป็นองค์ความรู้ขึ้นในตัวเอง กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย กลุ่มใดที่มีสมาชิกเคยทำมาก่อนจะสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้รวดเร็ว ตลอดจนสามารถแนะนำและสร้างกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นในกลุ่ม ทำให้สมาชิกทุกคนมีความรู้อย่างรวดเร็วจนกลายเป็นผู้ที่มีทักษะในการผลิตสาโทแล้วเป็นที่ยอมรับ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการเคยทำมาก่อนเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้สมาชิกเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว กระบวนการและขั้นตอนการเรียนรู้ของบุคคลที่เคยทำมาก่อนจะเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่รวดเร็ว สามารถนำความรู้เดิมและความรู้ใหม่มาผสมผสานได้เป็นอย่างดี

8. ไปศึกษาดูงานจากกลุ่มอื่น

จากผลการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยพบว่า การเรียนรู้ที่เกิดจากการไปศึกษาดูงานจากกลุ่มอื่น เป็นการเรียนรู้ที่สมาชิกเข้าใจง่าย และเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากได้เห็น สถานการณ์จริง เห็นของจริง สามารถเห็นขั้นตอนต่างของการผลิตได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังพบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการไปศึกษาดูงานกลุ่มอื่น นั้น สมาชิกสามารถนำมาพัฒนา เป็นองค์ความรู้ของตนเอง และพัฒนาความรู้ได้รวดเร็ว การไปศึกษาดูงานจากกลุ่มอื่นยังช่วย สร้างแรงจูงใจที่ดีในการเรียนรู้ และสร้างแรงจูงใจในการผลิตสาโทเหมือนกับกลุ่มอื่นๆ

9. ปรึกษารื้อกันภายในกลุ่ม

จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการปรึกษารื้อกันภายใน กลุ่มของสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโท จะมีการปรึกษารื้อและเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มอยู่อย่าง สม่ำเสมอ แต่การเรียนรู้จะมีข้อจำกัดในด้านองค์ความรู้ที่ถูกต้อง ยังขาดวิชาการที่ถูกต้อง หรือ เกิดความไม่แน่ใจในกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม การเรียนรู้และปรึกษากันในกลุ่ม มักจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน หรือเป็นเรื่องเล็กน้อยที่ไม่ต้องอาศัยองค์ความรู้อะไร ผู้วิจัยพบว่า เรื่องที่ปรึกษารื้อกันภายในกลุ่มมักจะอาศัยประสบการณ์เดิมมาตอบปัญหา หรือ นำประสบการณ์แต่ละคนมาพูดคุยกัน มากกว่าจะปรึกษาเรื่องที่เป็นรายละเอียดเชิงวิชาการ

10. ค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ

จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการค้นคว้าเอกสารไม่ได้รับความ สนใจจากกลุ่มสมาชิกผลิตภัณฑ์สาโท และไม่เกิดผลการเรียนรู้ สาเหตุหลักเกิดจาก ความสามารถในการศึกษาและการอ่านตีความจากเอกสาร ตลอดจนสุขภาพ โดยเฉพาะด้าน สายตาสำหรับสมาชิกที่สูงอายุ เลยมีผลต่อการเรียนรู้ กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยส่วนใหญ่ จะไม่ใช้วิธีการเรียนรู้จากการค้นคว้าเอกสาร และกระบวนการเรียนรู้จากการศึกษาเอกสารก็ไม่ เกิดขึ้น หรือเกิดการเรียนรู้เพียงเล็กน้อย ซึ่งผลการสนทนากลุ่มก็สอดคล้องกับผลการเก็บรวบรวม ข้อมูลจากแบบสอบถาม

11. ติดตามข่าวจากสื่อมวลชน

จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการติดตามข่าวจาก สื่อมวลชนเป็นการเรียนรู้แบบผิวเผินไม่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง และถาวร รวมทั้ง กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นยาก สมาชิกมักไม่ค่อยเข้าใจ เลยมีผลให้ไม่สนใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยยัง พบว่า เนื้อหาสาระที่ได้จากสื่อมวลชน ไม่ตรงกับความสนใจ ขาดเนื้อหาสาระในรายละเอียด และเป็น การสื่อสารทางเดียวไม่มีโอกาสได้ตอบ เมื่อไม่เข้าใจ กระบวนการเรียนรู้จาก สื่อสารมวลชนมักไม่เกิดขึ้น

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์จากกระบวนการสนทนากลุ่ม พบว่ามีปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย มีรายละเอียดดังนี้

1. อุปสรรคสำคัญในกระบวนการเรียนรู้เพื่อผลิตสาโทพื้นบ้านไทยเกิดจากการให้ข้อมูลที่ไม่เหมาะสม ความยุ่งยากในการขออนุญาต การเสียภาษี ในการผลิตสาโทพื้นบ้าน ภาครัฐจะต้องจัดส่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ประสานความเชื่อมโยงเกี่ยวหน่วยงานที่จัดกระบวนการเรียนรู้โดยอาจใช้การอบรมให้ความรู้ เพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในระดับพื้นที่ สร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการผลิตสาโทพื้นบ้านเพื่อขายจะต้องดำเนินการอย่างไร เสียภาษีอย่างไร

2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ในด้านการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ยังไม่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ผู้วิจัยพบว่าผู้ผลิตจำนวนมากที่ใช้อุปกรณ์และมีกระบวนการผลิตที่ไม่ถูกต้อง ทำให้ตัวผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐาน บางรายสาโทไม่สะอาด ขวดระเบิดก็มี ภาครัฐ (กรมสรรพสามิต) จะต้องเข้าไปส่งเสริม การสร้างความรู้ความเข้าใจ จัดผู้เชี่ยวชาญไปฝึกอบรมให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ ร่วมกับสถาบันต่างๆ ทำการวิจัยเพื่อนำมาพัฒนากระบวนการผลิตสาโทพื้นบ้านไทย

3. การส่งเสริมการตลาด การตลาดเป็นเรื่องสำคัญมาก หากมีการผลิตสาโทได้คุณภาพและมากมายขนาดไหน แต่ไม่สามารถขายได้ หรือไม่มีตลาดรองรับ ทุกอย่างก็ล้มเหลว ภาครัฐจะต้องเข้ามามีบทบาทส่งเสริมช่วยเหลือ จัดการอบรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการตลาดให้ชุมชน เพื่อเพิ่มทักษะการขาย การแสวงหาช่องทางจัดจำหน่าย เป็นต้น

4. จัดลำดับสุราพื้นบ้านไทย (สาโท) เหมือนกับที่ต่างประเทศมีการจัดลำดับไวน์ และวิสกี เพื่อให้ผู้บริโภคทราบข้อมูลว่าสุราพื้นบ้านไทย ทราบประเภทของสาโท ทราบเกรดของสุรา ราคาควรเท่าไร เป็นต้น เพื่อการเรียนรู้และการตัดสินใจในการเลือกซื้อสุราพื้นบ้าน และเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้ซื้อว่าผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐาน ผู้ผลิตเองก็จะได้ประโยชน์หากผลิตภัณฑ์ในเกรดดีก็จะได้ราคาสูง

5. โครงการสินเชื่อ สถาบันการเงินต่างๆ เช่น ธนาคารออมสิน ธกส. บริษัทเงินทุนต่างๆ สนับสนุนโครงการสินเชื่อให้ผู้ประกอบการธุรกิจสาโทที่ขอจดทะเบียนกับหน่วยงานโดยมีเงื่อนไขพิเศษ เช่น ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้ประชาชนที่มีความสนใจและตั้งใจได้มีแหล่งเงินทุน เนื่องจากสุราพื้นบ้านเป็นวิถีชีวิตของชุมชนมานาน เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ผลการจัดสนทนากลุ่มมีความเชื่อว่าสุราพื้นบ้าน (สาโท) จะมีโอกาสสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทย ได้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ 3 ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางด้านการศึกษานอกระบบ โรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้าน

ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโท ที่พบจากการศึกษามี 3 ลักษณะ

1. กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากครัวเรือนของตนเองซึ่งจะเกิดจากความจำเป็นของอาชีพ ความจำเป็นด้านเศรษฐกิจของครอบครัว จึงทำให้ต้องมีการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ทำให้รู้ถึงคุณลักษณะบางประการของบุคคลที่เข้าสู่วิธีการเรียนรู้ คือบุคคลเหล่านี้จะมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองสูง จากการศึกษาในส่วนของวิธีการเรียนรู้ของครัวเรือนชนบท การสังเกตจากบุคคลอื่นมากที่สุด รองลงมาเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเยี่ยมชมงานแสดงสินค้าที่ภาครัฐและเอกชนจัดขึ้น นอกจากนี้พบว่าครัวเรือนชนบท เรียนรู้จากการบอกเล่าต่อกันมา เคยทำมาก่อน (ประสบการณ์) ค้นคว้าจากเอกสาร การขอรับคำปรึกษาจากนักวิชาการ จากปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนการติดตามข่าวสารจากสื่อมวลชนน้อยที่สุด ลักษณะการเรียนรู้ดังกล่าว เป็นการเรียนรู้จากครัวเรือนชนบท เน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากครัวเรือน และจะมีการเรียนรู้ด้วยตนเองสูง โดยผู้เรียนแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ความเข้าใจและใช้กระบวนการเดิมเพื่อเชื่อมโยงให้เกิดทักษะใหม่ นอกจากนี้ลักษณะที่พบจากการศึกษา พบว่า ครัวเรือนมีทักษะและความถนัดเพียงพอในการผลิต มีความชำนาญจากการถ่ายทอดความรู้จากครอบครัว ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้เฉพาะตัว เฉพาะครอบครัวชนบท อันเป็นการเรียนรู้ภายในครัวเรือน ซึ่งลักษณะที่พบเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ครัวเรือนชนบท)

2. การเรียนรู้จากการส่งเสริมภายนอก เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้จากการเข้าไปจัดการเรียนการสอนขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้แก่ประชาชนในชุมชนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมอาชีพ หน่วยงานจะเข้าไปสู่ชุมชนลักษณะนี้ ก็เป็นการดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลในสถานการณ์ต่าง ๆ จากการศึกษาพบว่า ส่วนมากเป็นการส่งเสริมจากราชการในรูปแบบการฝึกอบรม การอบรมกลุ่มอาชีพ รัฐสนับสนุน โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ รัฐได้เปิดเสรีการค้าสุรา และพบว่าเหตุผลที่หน่วยงานเข้าไปส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ เพราะประชาชนมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ ชุมชนสนใจและมีวัตถุประสงค์ ประชาชนต้องการให้หน่วยงานเข้ามาดำเนินการ และรัฐเปิดเสรีการค้าผลิตภัณฑ์สุรา การเรียนรู้จากการส่งเสริมภายนอกเป็นลักษณะที่พบจากการศึกษาครั้งนี้ อันเป็นการเรียนรู้ที่หน่วยงานนำความรู้ไปเสริมความรู้เดิม และผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และแบ่งปันทรัพยากร การเรียนรู้ ซึ่งทำให้เกิดทักษะ เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ เป็นการเรียนรู้ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และองค์กร

3. การเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้จากกลุ่ม/สมาชิกกลุ่ม มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องจากการเรียนรู้ของครัวเรือนตนเอง และการเรียนรู้จากการส่งเสริมจากภายนอกชุมชน แต่การเรียนรู้ที่เกิดจากลักษณะนี้ จะเป็นการเรียนรู้ที่ขึ้นอยู่กับทักษะ ความสามารถ ความสนใจ และพัฒนาการเรียนรู้ของสมาชิก ความรู้เดิม และประสบการณ์ จากการศึกษาพบว่า ในส่วนการเข้าร่วมกับสมาชิกในกิจกรรมครัวเรือน ได้เรียนรู้การผลิตสาโทจากการประชุมกลุ่ม อภิปราย การอภิปรายแก้ปัญหา การซักถามปัญหาที่ไม่เข้าใจ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในระหว่างสมาชิกด้วยกัน นอกจากนี้ ยังพบว่า การแก้ปัญหาในการผลิต สมาชิกใช้วิธีการปรึกษากับสมาชิกกลุ่ม และการไปศึกษาจากกลุ่มอื่น ๆ และการเรียนรู้ลักษณะนี้บางกลุ่มที่มีความสนใจ ยังได้นำสมาชิกกลุ่มที่มีความสนใจและอยากเรียนรู้การพัฒนาทักษะเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพมาตรฐาน ได้เรียนรู้ทักษะเพิ่มเติมต่อไปอีก ผลการศึกษาจากการสนทนากลุ่ม สมาชิกตัวแทนกลุ่ม ได้นำสมาชิกไปดูงานจากกลุ่มสาโทที่จังหวัดระนอง ปทุมธานี (กลุ่มสาโทบ้านเขาขาว และกลุ่มสาโทบ้านนาไม้ไผ่) ในรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่ม/คนอื่น ๆ และนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงตรวจสอบกับสิ่งใหม่ และนำไปประยุกต์ในกลุ่มเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สาโท จากที่กล่าวมาเป็นการศึกษาลักษณะกระบวนการเรียนรู้ของครัวเรือนที่พบในการวิจัย

ความสนใจในการผลิตสุราพื้นบ้าน

ความสนใจในการผลิตสุราพื้นบ้านเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ซึ่งผลการวิจัยพบว่าเหตุจูงใจที่ทำให้ครัวเรือนในชนบทมีความสนใจในการผลิตสุราพื้นบ้านเป็นเพราะกรรมวิธีการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก เป็นลำดับที่ 1 ร้อยละ 88.2 ลำดับที่ 2 เป็นเรื่องความสามารถผลิตได้เองในครอบครัว มีจำนวน ร้อยละ 88.1 ลำดับที่ 3 เป็นความต้องการเรียนรู้เพื่อจะผลิตไว้ใช้ในงานเทศกาลต่าง ๆ ร้อยละ 73.1 และลำดับที่ 4 เป็นความต้องการของครัวเรือนที่จะผลิตเป็นอาชีพและมีกรรมวิธีที่ถูกต้อง จำนวนร้อยละ 71.7 สำหรับเหตุผลที่ทำให้ครัวเรือนมีความสนใจในการผลิตสุราพื้นบ้านน้อยที่สุดเป็นลำดับสุดท้าย คือ ความนิยมในการดื่มสุราพื้นบ้าน มีเพียงร้อยละ 11.2 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ลักษณะความสนใจในการผลิตสุราที่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ความสนใจในการผลิตสุราที่บ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับที่
1. ต้องการยึดเป็นอาชีพเสริมรายได้	200	69.9	5
2. ต้องการเรียนรู้เพื่อผลิตใช้ในงานเทศกาลต่างๆ	209	73.1	3
3. เคยไปดื่มสุราที่บ้านจากต่างถิ่นและต้องการผลิตเอง	194	67.8	6
4. ต้องการที่จะผลิตเป็นอาชีพด้วยกรรมวิธีที่ถูกต้อง	205	71.7	4
5. พื้นฐานของครอบครัวผลิตกันต่อเนื่องมา	190	66.4	7
6. รัฐได้เปิดเสรีการผลิตสุรา	119	41.6	8
7. สามารถผลิตได้ภายในครอบครัว	252	88.1	2
8. เป็นผู้ที่นิยมการดื่มสุรา	92	32.2	9
9. สุราที่บ้านเป็นที่นิยมดื่ม	32	11.2	11
10. กรรมวิธีการผลิตไม่ซับซ้อน	252	88.2	1
11. ต้องการสืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน	76	26.6	10

จากตารางที่ 5 พบว่าความสนใจในกระบวนการเรียนรู้เพื่อการผลิตสุราที่บ้านของครัวเรือน เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย โดยที่สาเหตุแห่งความสนใจเกิดจากกรรมวิธีการผลิตที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ซับซ้อน และความสามารถผลิตได้เองในครัวเรือน ทำให้เป็นแรงจูงใจให้ครัวเรือนสนใจผลิตสุราที่บ้าน ส่วนความสนใจในระดับน้อยนั้น เป็นเรื่องของความนิยมในการดื่มสุรา ซึ่งแสดงว่าความนิยมในการดื่มสุราไม่ใช่เหตุจูงใจให้ครัวเรือนให้ความสนใจในกระบวนการเรียนรู้เพื่อการผลิตสุราที่บ้านแต่อย่างใด

ทักษะ ความถนัดในการผลิตสุราที่บ้าน

ทักษะ ความถนัดในการผลิตสุราที่บ้าน เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ผลการวิจัยพบว่าครัวเรือนมีทักษะและความถนัดในการผลิตสุราที่บ้านอยู่ก่อนแล้ว โดยลำดับที่ 1 เป็นเรื่องสาเหตุจากความอยากเรียนรู้และมีความถนัดในการผลิตสุราพื้นฐาน มีจำนวนถึงร้อยละ 85.3 ลำดับที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนจากรัฐ โดยเฉพาะโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่ง

ตำบล มีจำนวนร้อยละ 59.8 ส่วนลำดับสุดท้ายเป็นเรื่องความรู้และทักษะที่เพียงพอในการผลิตเองได้มีจำนวน ร้อยละ 21.0 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ลักษณะด้านทักษะ ความถนัดในการผลิตสุราที่บ้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ทักษะ ความถนัดในการผลิตสุราที่บ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับที่
1. มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะผลิตเองได้	60	21.0	5
2. อยากเรียนรู้และมีความถนัดในการผลิต	244	85.3	1
3. มีความชำนาญจากการถ่ายทอดความรู้ในครอบครัว	97	33.9	3
4. มีความอยู่ก่อนเมื่อรัฐเปิดเสรีจึงคิดจะทำเป็นอาชีพ	98	34.3	4
5. รัฐสนับสนุนและโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล	171	59.8	2

จากตารางที่ 5 พบว่า สาเหตุหลักของการมีทักษะ ความถนัดในการผลิตสุราที่บ้านเกิดจากความอยากเรียนรู้และมีความถนัดในการผลิตทำให้เสริมสร้างทักษะอันดีต่อการผลิตมากยิ่งขึ้น ส่วนเรื่องความรู้และทักษะที่เพียงพออยู่ก่อนในการผลิตมีจำนวนน้อย ยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาทักษะการผลิตให้เพิ่มขึ้นได้

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ระหว่างฝึกอบรม

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ระหว่างฝึกอบรมเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ลำดับที่ 1 เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมในระหว่างการฝึกอบรม คือ การร่วมฝึกปฏิบัติ จำนวนร้อยละ 73.1 ลำดับที่ 2 เป็นเรื่องการอภิปรายเพื่อแก้ไขปัญหา จำนวนร้อยละ 66.1 และลำดับที่ 3 เป็นเรื่องการประชุมอภิปราย จำนวนร้อยละ 25.5 สำหรับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกอบรมน้อยที่สุด ลำดับสุดท้ายคือเรื่อง การรายงานหน้าชั้น มีจำนวน ร้อยละ 1.7 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ลักษณะด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ระหว่างฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ระหว่างฝึกอบรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับที่
1. ชักถามปัญหาที่ไม่เข้าใจ	16	5.6	5
2. การประชุมกลุ่มอภิปราย	73	25.5	3
3. รายงานหน้าชั้น	5	1.7	6
4. การอภิปรายแก้ปัญหา	189	66.1	2
5. การฝึกปฏิบัติ	209	73.1	1
6. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์	65	22.7	4

จากตารางที่ 7 พบว่า ในกระบวนการมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมนั้น ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างจะมีส่วนร่วมในการฝึกปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาเป็นการอภิปรายการแก้ไขปัญหา สำหรับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การรายงานหน้าชั้น ข้อมูลดังกล่าวจะสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

3.4 วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดกับตนเอง

วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดกับตนเองเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ผลการวิจัยพบว่าวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองของกลุ่มผู้ตอบ ลำดับที่ 1 เรื่องการนำผลการเรียนรู้ไปทดลองใช้แก้ปัญหา จำนวนร้อยละ 68.5 ลำดับที่ 2 เป็นการทดลองแก้ไขปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหาที่ต่ำสุดในลำดับสุดท้ายคือ การหาความรู้ด้วยตนเอง มีจำนวนร้อยละ 4.5 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ลักษณะด้านวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเองที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเอง	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับที่
1. หาความรู้ด้วยตนเอง	13	4.5	4
2. สอบถามจากผู้รู้	16	5.6	3
3. ทดลองปฏิบัติ	130	45.5	2
4. นำผลการเรียนรู้ที่ได้รับมาทดลองใช้	196	68.5	1

จากตารางที่ 8 พบว่า วิธีการแก้ปัญหาของตนเองเมื่อเกิดปัญหาขึ้น กลุ่มตัวอย่างจะใช้วิธีการแก้ปัญหาโดยการนำความรู้ที่ได้รับมาทดลองใช้ รวมทั้งใช้วิธีการทดลองแก้ไขปัญหากที่เกิดขึ้น ส่วนวิธีการแก้ไขปัญหาน้อยที่สุดคือการหาความรู้ในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดจากการผลิตสุราพื้นบ้าน

วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดจากการผลิตสุราพื้นบ้านเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ผลการวิจัยพบว่า วิธีการแก้ไขปัญหากที่เกิดจากการผลิตสุราพื้นบ้านกลุ่มตัวอย่างจะวิธีการแก้ปัญหาด้วยการปรึกษากับสมาชิกภายในกลุ่มมากที่สุด จำนวนร้อยละ 79.7 รองลงมาเป็น การปรึกษาผู้รู้ในชุมชน ร้อยละ 51.0 ส่วนวิธีการแก้ไขปัญหาน้อยที่สุดคือการค้นคว้าจากเอกสารสิ่งพิมพ์จากห้องสมุด มีจำนวนเพียงร้อยละ 1.4 การติดตามข่าวสารจากสื่อมวลชน ร้อยละ 10.8 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 9

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 ลักษณะด้านวิธีการแก้ปัญหาที่เกิดจากการผลิตสุราพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับ
การจัดการเรียนการสอนทางการศึกษาระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทใน
ผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดจากการผลิตสุราพื้นบ้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับที่
1. ปรึกษากับสมาชิกในกลุ่ม	228	79.7	1
2. ปรึกษาผู้รู้ในชุมชน	146	51.0	3
3. ปรึกษานักวิชาการ	136	47.6	4
4. ไปศึกษาดูงานจากที่อื่น	164	57.3	2
5. ติดตามข่าวจากสื่อมวลชน	31	10.8	5
6. ค้นคว้าจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ ห้องสมุด	4	1.4	6

จากตารางที่ 9 พบว่า วิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากกระบวนการผลิตสุราพื้นบ้าน ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างจะวิธีการแก้ไขปัญหาโดยการปรึกษากันกับสมาชิกภายในกลุ่ม รวมทั้งปรึกษาผู้รู้ในชุมชน ส่วนวิธีการแก้ไขปัญหาโดยการศึกษาข้อมูล ค้นคว้าจากสิ่งพิมพ์ เอกสาร ต่างๆ ในห้องสมุดจะเป็นวิธีการที่นำมาใช้น้อยมาก

ความพร้อมความต้องการของครัวเรือนสมาชิกที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์

ความพร้อมความต้องการของครัวเรือนสมาชิกที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษาระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ผลการวิจัยความพร้อมความต้องการของครัวเรือนสมาชิกที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า ความพร้อมของครัวเรือนที่จะเข้ารับการฝึกอบรมมีความพร้อมถึงร้อยละ 83.2 มีประสบการณ์ในการผลิตสุราพื้นบ้านมาแล้ว ร้อยละ 64.3 ประชาชนมีปัญหาด้านเศรษฐกิจจึงต้องการได้รับการส่งเสริม จำนวนร้อยละ 87.8 รวมทั้งพบว่า ต้องการให้มีส่งเสริมเพื่อการผลิตที่มีคุณภาพ จำนวนร้อยละ 79.4 และประชาชนต้องการให้มีการวางแผน การจัดการเรียนการสอน การติดตามประเมินผล จำนวนร้อยละ 86.7 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ลักษณะด้านความพร้อมความต้องการของครัวเรือนสมาชิกที่จะพัฒนา
ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ที่	ความพร้อมความต้องการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ความพร้อมความต้องการเข้ารับการศึกษา		
	1.1 มีความพร้อม	238	83.2
	1.2 ไม่มีความพร้อม	48	16.8
	รวม	286	100.0
2	ประสบการณ์ในการผลิตสุรา		
	2.1 เคย	184	64.3
	2.2 ไม่เคย	102	35.7
	รวม	286	100.0
3	เหตุผลของความจำเป็นในการส่งเสริมการผลิตสุราพื้นบ้าน		
	3.1 ประชาชนยังมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ	251	87.8
	3.2 ชุมชนสนใจและมีวัตถุดิบ	28	9.8
	3.3 เพื่อให้การผลิตมีคุณภาพ	7	2.4
	รวม	286	100.0
4	แนวโน้มการส่งเสริมการเรียนรู้การผลิตสุราในไทย		
	4.1 ควรส่งเสริมเพื่อผลิตที่มีคุณภาพ	227	79.4
	4.2 ไม่ควรส่งเสริมเพราะผิดศีลธรรมอันดี	2	0.7
	4.3 ควรส่งเสริมเพราะครัวเรือนในใจและรัฐเปิดเสรี	57	19.9
	รวม	286	100.0
5	วิธีการเพิ่มความรู้ให้แก่สมาชิกกลุ่มผลิตสุราพื้นบ้าน		
	5.1 มีการวางแผน เตรียมการ จัดการเรียนการสอน และติดตามประเมินผล	248	86.7
	5.2 ให้นำหน่วยงานภายนอกเข้ามาดำเนินการ	38	13.3
	รวม	286	100.0

จากตารางที่ 10 พบว่า ครุฑเรือนมีความพร้อมในการเข้ารับการฝึกอบรมสูง รวมทั้งมีประสบการณ์ในการผลิตสุราพื้นบ้านมาก่อน เหตุผลสำคัญที่ควรส่งเสริมการผลิตสุราพื้นบ้าน เพราะเศรษฐกิจของประชาชนยังไม่ดีพอ รวมทั้งพบว่าควรส่งเสริมการผลิตสุราพื้นบ้านให้มีคุณภาพที่ดีมีมาตรฐานมากขึ้น และพบว่าในการดำเนินการเพิ่มความรู้อให้กลุ่มสมาชิกไม่ควรให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาดำเนินการ

การจัดโครงการให้ความรู้ในการผลิตสุราพื้นบ้าน

การจัดโครงการให้ความรู้ในการผลิตสุราพื้นบ้านเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครุฑเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ผลการวิจัยพบว่า การจัดโครงการให้ความรู้ในการผลิตสุราพื้นบ้านเกิดจากความต้องการของชุมชน จำนวนร้อยละ 98.6 ไม่ต้องการเพียงร้อยละ 1.4 โครงการได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม จำนวนร้อยละ 59.4 ไม่เปิดโอกาสร้อยละ 40.6 เกิดจากครุฑเรือนต้องการอาชีพเสริม ร้อยละ 72.4 เกิดจากการสนับสนุนจากภาครัฐ ร้อยละ 43.7 เกิดจากชุมชนมีแหล่งวัตถุดิบเพียงพอ ร้อยละ 45.8 เกิดจากชุมชนมีประสบการณ์ร้อยละ 84.6 ประชาชนมีความเชื่อมั่นในโครงการ ร้อยละ 46.9 และชุมชนเห็นประโยชน์และเห็นคุณค่า ร้อยละ 77.6 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ลักษณะด้านการจัดโครงการให้ความรู้ในการผลิตสุราพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครุฑเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

เหตุผลการเกิด	ใช่		ไม่ใช่		รวม	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความต้องการของชุมชน	282	98.6	4	1.4	286	100.0
การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม	170	59.4	116	40.6	286	100.0
ครุฑเรือนต้องการอาชีพเสริม	207	72.4	79	27.6	286	100.0
การสนับสนุนจากภาครัฐ	125	43.7	161	56.3	286	100.0
ชุมชนมีแหล่งวัตถุดิบเพียงพอ	131	45.8	155	54.2	286	100.0
ชุมชนมีประสบการณ์	242	84.6	44	15.4	286	100.0
มีความเชื่อมั่นในโครงการ	134	46.9	152	53.1	286	100.0
เห็นประโยชน์และคุณค่า	222	77.6	64	22.4	286	100.0

จากตารางที่ 11 พบว่า การเกิดโครงการจัดความรู้ในการผลิตสุราพื้นบ้าน เกิดจากความ ต้องการของชุมชนเป็นหลัก ตลอดจนชุมชนมีประสบการณ์ในการผลิตสุราพื้นบ้านและเห็นคุณค่า และเห็นประโยชน์ในการผลิตสุราพื้นบ้าน ส่วนเรื่องแหล่งวัตถุดิบและความเชื่อในโครงการอยู่ใน ระดับน้อย

จากการวิจัยภาคสนามโดยการจัดสนทนากลุ่มพบว่าองค์ประกอบสำคัญของ การเกิด กิจกรรมกระบวนการเรียนรู้การผลิตสาโท ก็คือตัวผู้เรียน (สมาชิกครัวเรือน) กิจกรรมการผลิต หน่วยงานที่ส่งเสริมกิจกรรม โดยหากองค์ประกอบทั้ง 3 ประการมีความเหมาะสมและเอื้อต่อกัน กระบวนการเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาวิจัย พบว่าปัจจัยที่ทำให้ครัวเรือน เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ ความสัมพันธ์ของครัวเรือนในชุมชน หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความ เข้มแข็งของหน่วยงานท้องถิ่น ผู้นำกลุ่ม สภาพเศรษฐกิจและทรัพยากร การมีผู้นำทาง ความคิดตามธรรมชาติ หรือสมาชิกกลุ่มที่มีความสนใจในการเรียนรู้ โดยเฉพาะด้านอาชีพเสริม รายได้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านบุคคลในการเรียนรู้ กิจกรรมที่จะส่งเสริมให้เกิดกระบวนการ เรียนรู้ได้ จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญประกอบด้วย กิจกรรมที่ไม่ยากเกินไป สิ่งที่จะเรียนรู้จะต้องเกิด ประโยชน์ต่อตนเอง และการเข้าถึงแหล่งข้อมูล รวมทั้งวิชาความรู้ที่ต้องการ หากพบว่ามี อุปสรรค หรือมีความยุ่งยาก กระบวนการเรียนรู้ก็จะชะงักได้ หรืออาจเปลี่ยนความสนใจไปด้าน อื่นๆ การเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ในครั้งแรกอาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น เพื่อน ชักชวน เกรงใจเพื่อน อยากเรียนรู้ เชื่อว่าหน่วยงานจะนำประโยชน์มาให้ การเรียนรู้จะเกิด ต่อเนื่องหรือไม่ กิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องหรือไม่ ได้รับประโยชน์หรือไม่ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ จะสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างหลากหลาย

ผลที่เกิดขึ้นในเชิงสังคมจากการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยพบว่า

1. การเรียนรู้ก่อให้เกิดผลเชิงพฤติกรรมแก่สมาชิก โดยมีความกล้าในการแสดงออก กล้าพูด กล้าคิดในระหว่างสมาชิกด้วยกัน
2. การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ การปรึกษาหารือในการร่วมกิจกรรม สมาชิกครัว เรือนเห็นว่า เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ทำให้ทราบว่ามีสมาชิกมีความรู้ในเรื่องสาโทอย่างไรบ้าง

ผลการวิเคราะห์ลักษณะหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย จำนวน 7 ประเด็น ประกอบด้วย ความสนใจในการผลิตสุราพื้นบ้าน ทักษะความถนัดในการผลิตสุราพื้นบ้าน การมี ส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ระหว่างฝึกอบรม วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง วิธีการแก้ปัญหา ที่เกิดจากการผลิตสุราพื้นบ้าน ความพร้อมความต้องการของครัวเรือนสมาชิกที่จะพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ การจัดโครงการให้ความรู้ในการผลิตสุราที่บ้าน ผู้วิจัยพบว่าลักษณะปัจจัยทั้ง 7 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะมีอิทธิพลต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโท โดยส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องที่จะจัดกระบวนการเรียนรู้ควรมำลักษณะหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้ง 7 ประเด็นไปพิจารณาเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับผลิตภัณฑ์สาโท เพื่อให้การเรียนรู้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ 4 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือน ชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ในการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย จากการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผลข้อมูล และการสนทนากลุ่ม รวมทั้งจากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้ร่วมงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนจากผลการศึกษาระบบการเรียนรู้ของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย โดยใช้แนวคิดรูปแบบการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boyle (1981) จำนวน 8 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การกำหนดพื้นฐานปรัชญาสำหรับการวางโครงการ
- ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย
- ขั้นที่ 3 พิจารณาและกำหนดผลที่ปรารถนาให้เกิด
- ขั้นที่ 4 กำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน
- ขั้นที่ 5 วางแผนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้
- ขั้นที่ 6 แผนปฏิบัติการ
- ขั้นที่ 7 ความเชื่อถือได้ของโครงการ
- ขั้นที่ 8 การรายงานผลลัพธ์และคุณค่าของโครงการ

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยมีความเห็นว่ากรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของ Boyle (1981) จำนวน 8 ขั้นตอน มีความเหมาะสมต่อการนำมาเป็นกรอบในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ต่อกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย โดยมีแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดพื้นฐานปรัชญาสำหรับการวางโครงการ

เกิดขึ้นจากพื้นฐานของการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้การผลิตสาโท ดังนี้

1. พื้นฐานทางปรัชญาเกี่ยวกับโครงการกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้จากนโยบายเศรษฐกิจของรัฐ และเป็นแนวคิดที่ต้องการให้แต่ละหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์หลัก ถือได้ว่าเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดขึ้น เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัว

2. กิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเป็นเครื่องมือกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เกิดการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยมีปรัชญาสร้างเสริมและพัฒนาให้ท้องถิ่นมีศักยภาพมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรม

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ส่งเสริมการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาอาชีพ การเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ให้ความสำคัญและส่งเสริมการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาอาชีพ

5. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ตรากฎหมายที่เกี่ยวกับอาชีพประชาชน และส่งเสริมการศึกษานอกระบบเพื่อข้อมูลข่าวสาร นับเป็นการเชื่อมโยงประโยชน์ต่อวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษานอกระบบที่ผู้เรียนหรือประชาชนทั่วไปสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสามารถรับข่าวสารข้อมูลได้หลากหลายมุมมอง อันจะทำให้ผู้รับข่าวสารใช้วิจารณญาณของตนเองในการวิเคราะห์หาทางแก้ปัญหาตามความเหมาะสม

6. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 เน้นการพัฒนาอาชีพที่สนองต่อตลาดแรงงานที่ใช้ทักษะอาชีพ

โครงการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของครัวเรือนชนบท การดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่จัดขึ้นในรูปแบบประชาชนมีส่วนร่วมและการดำเนินการเรียนการสอนได้ยึดหลักการเรียนการสอนนอกระบบโรงเรียน อันแสดงว่าโครงการมีความเชื่อในปรัชญาการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษาพบว่า สามารถเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม ผลการวิเคราะห์พบว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมของ Boyle

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของ Boyle (1981) และที่เกี่ยวข้อง และจากการสนทนากลุ่มที่ได้มีการอภิปรายเรื่องของการดำเนินกิจกรรมกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย และได้อภิปรายถึงการวิเคราะห์ชุมชน พบว่าการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการมีความจำเป็นมาก รวมทั้งกลุ่มสมาชิกผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยก็ให้ข้อมูลที่ตรงกันว่า ในการดำเนินการจัดตั้งกลุ่ม

ผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ได้มีการรวมกลุ่มและได้พูดคุยในประเด็นต่างๆ ทั้งสถานการณ์ปัจจุบัน ความเป็นไปของกลุ่มเป้าหมายในการรวมกลุ่มกัน จากการอภิปรายอย่างกว้างของสมาชิกทุกคน ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า กระบวนการเรียนรู้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ วิเคราะห์กระบวนการจัดตั้งกลุ่มเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาโปรแกรม อันจะส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสมาชิก รวมทั้งสร้างความความพึงพอใจของสมาชิก สมาชิกเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง

กลวิธีการวิเคราะห์สถานการณ์และกลุ่มเป้าหมายของการเริ่มพัฒนาโปรแกรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Boyle (1981) เป็นกระบวนการที่เหมาะสม ผู้วิจัยพบว่าการดำเนินการของกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยส่วนใหญ่มาจากองค์กรภายนอก กล่าวคือมาจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นฝ่ายริเริ่ม และมาจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เปิดโอกาสให้สมาชิกพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเกิดขึ้นจากวิทยากรของภาครัฐและภาคเอกชนที่ได้เข้าไปสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้าน สามารถสร้างบรรยากาศและความเป็นกันเองทำให้สมาชิกเกิดการยอมรับ เป็นผลดีต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ในการวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นไปอย่างมีคุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริงของสมาชิกและของชุมชน

จากผลการวิเคราะห์กลุ่มสมาชิกผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ทำให้ทราบว่า การวิเคราะห์สถานการณ์และกลุ่มเป้าหมายก่อนดำเนินโครงการของหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ จะมีผลต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หากไม่มีการวิเคราะห์สถานการณ์หรือกลุ่มเป้าหมายที่ดีพอ ก็จะมีผลทำให้กลุ่มเป้าหมายขาดการมีส่วนร่วม และจะส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิก ดังนั้นหากต้องการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ในขั้นที่ 2 ของการพัฒนาโปรแกรมเพื่อพัฒนากลุ่มการเรียนรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชน และกลุ่มเป้าหมายภายหลังจากขั้นที่ 1 ของ Boyle (1981) ในเรื่อง การกำหนดปรัชญาพื้นฐานเรียบร้อยแล้ว นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า หลักการวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายก่อนการพัฒนากลุ่มการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย มีความสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และสอดคล้องกับหลักการศึกษานักศึกษาผู้ใหญ่ด้วย

ขั้นที่ 3 พิจารณาและกำหนดผลที่ปรารถนาให้เกิด

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของ Boyle (1981) การสนทนากลุ่ม และจากการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้พบว่า ความจำเป็นของการพัฒนากลุ่มการเรียนรู้สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยให้เกิดประสิทธิภาพนั้น องค์กรที่จะดำเนินการดังกล่าวจะต้องพิจารณาและกำหนดผลปรารถนาให้เกิดขึ้น หรือกำหนดเป้าหมาย หรือกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนว่าต้องการ

ผลที่เกิดขึ้นอย่างไร การกำหนดเป้าหมายของผลที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน จะส่งผลต่อทิศทางของกระบวนการเรียนรู้ และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ในทิศทางตรงกันข้าม ผู้วิจัยพบว่าองค์กรหรือหน่วยงานที่จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน หรือประชาชนทั่วไป ขาดการกำหนดเป้าหมายหรือผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นที่ไม่ชัดเจน จะส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ผู้เรียนจะรู้สึกสับสน ไม่มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ และไม่ทราบว่า จะเรียนรู้ไปทำไม ผลก็คือกระบวนการเรียนรู้ไม่เกิดขึ้น

จากการสนทนากลุ่ม สมาชิกได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทบางกลุ่มไม่เกิดการเรียนรู้ และไม่มีกำเนินกิจกรรมใดๆ เลย เป็นเพราะผู้จัดการเรียนรู้ไม่กำหนดเป้าหมายหรือผลที่ต้องการให้เกิดขึ้น รวมทั้งไม่แจ้งให้ผู้เรียนทราบถึงผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นภายหลังจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของ Boyle (1981) รวมทั้งไม่สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน และไม่สอดคล้องกับหลักการศึกษาคู่ใหญ่อีกด้วย ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการพัฒนากระบวนการเรียนรู้สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ตามแนวคิดของ Boyle (1981) ในขั้นที่ 2 เรื่องการพิจารณาและกำหนดผลที่ปรารถนาให้เกิดขึ้น มีความเหมาะสม และสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

ขั้นที่ 4 กำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของ Boyle (1981) เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แล้วมีความเห็นว่า ในขั้นที่ 4 เรื่องการกำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุน มีความสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการจัดการสนทนากลุ่ม ที่สมาชิกได้เสนอว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวกันของชุมชน ซึ่งมีความต้องการที่จะรวมตัวกันและต้องการเรียนรู้เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย แต่การเรียนรู้ยังขาดการสนับสนุนที่ดี รวมทั้งขาดทรัพยากรต่างๆ ที่จะสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ การกำหนดโปรแกรมเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของหน่วยงานหรือองค์กรที่จัดจำเป็นต้องกำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุนอย่างเหมาะสมให้กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยพบว่าแหล่งทรัพยากรในชุมชนมีเพียงพอต่อการเรียนรู้ แต่ยังขาดการชี้แนะ และขาดการสนับสนุนที่ดี กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยยังขาดความเข้าใจ ขาดการจัดการในเรื่องทรัพยากร ทำให้มีการใช้ทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม แต่ในบางกลุ่มก็ขาดทรัพยากรต้องอาศัยจากภายนอกชุมชน จากการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้ขอเสนอแนะจาก การกำหนดแหล่งทรัพยากร และการสนับสนุน เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งยังเป็นปัจจัยที่จะต้องให้ความสำคัญ การละเลยหรือการขาดการดำเนินการในการจัดหาทรัพยากรและขาดการสนับสนุน จะมีผลให้กระบวนการเรียนรู้หยุดชะงักกลางคันได้

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวคิดของ Boyle (1981) ว่าการจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้มีความจำเป็น ดังนั้นเมื่อเริ่มจัดโครงการ โดยกำหนดปรัชญาที่เหมาะสม วิเคราะห์สถานการณ์ กำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้น การกำหนดแหล่งทรัพยากรและการสนับสนุนจะต้องดำเนินการเป็นลำดับต่อมา เพื่อส่งผลให้กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยได้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ขั้นที่ 5 วางแผนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้

ในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะในสถานศึกษาหรือการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจำเป็นต้องมีแผนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ถือว่าแผนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญมากครูผู้สอนต้องกำหนดแผนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ แผนการสอนที่ดี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสม จะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการเรียนรู้บรรลุตามเป้าหมาย

ดังนั้นการวางแผนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวคิดของ Boyle (1981) ในขั้นที่ 5 ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเหมาะสมมาก ถึงแม้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยจะเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ในระบบโรงเรียนก็ตาม ก็ต้องมีการจัดทำแผนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วย และจากการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้รับข้อเสนอและข้อคิดเห็นที่ว่า แผนการสอนที่ดี และกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม สามารถกระบวนการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี บรรยากาศการเรียนรู้ไม่เครียด

นอกจากแนวคิดการจัดโปรแกรมเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของ Boyle (1981) แล้วผู้วิจัยยังเห็นว่าการวางแผนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ยังสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วย ผลการสนทนากลุ่มผู้วิจัยก็ได้รับข้อคิดเห็นที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Boyle (1981) โดยสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยเห็นว่าแผนการสอนที่ดี และการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี นอกจากนี้ยังพบว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ในหลายครั้งที่ไม่เกิดผลการเรียนรู้ เพราะผู้สอนขาดแผนการสอนและขาดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโท ดังนั้นจึงเป็นการยืนยันและสนับสนุนแนวคิดของ Boyle (1981) ได้เป็นอย่างดี

ขั้นที่ 6 แผนปฏิบัติการ

ขั้นตอนการวางแผนปฏิบัติการเป็นขั้นตอนที่ 6 ที่ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะว่า การดำเนินโครงการทุกประเภทมักล้มเหลวเพราะขาดแผนปฏิบัติที่ดี ไม่ว่าจะเป็นโครงการเล็กหรือโครงการใหญ่จำเป็นต้องมีแผนปฏิบัติการที่เหมาะสม การขาดแผนปฏิบัติการที่เหมาะสมก็จะมีผลต่อเป้าหมายการดำเนินงานอย่างชัดเจน ผู้วิจัยเห็นด้วยกับแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ และเห็นด้วยกับ

แนวคิดของ Boyle (1981) ที่จำเป็นต้องมีการกำหนดแผนปฏิบัติการที่ดี เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

กลุ่มสมาชิกผลิตภัณฑ์สาโท ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การผลิตสุราสาโทที่บ้านที่ดำเนินการในอดีตเป็นการเรียนรู้และทำการผลิตตามความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ ทุกขั้นตอนของการผลิต จะไม่มีการกำหนดแผนปฏิบัติการแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าบางครั้งจะมีหน่วยงานบางแห่งมาให้ความรู้เรื่องแผนก็ตาม แต่ก็ยังเห็นว่าไม่สำคัญ ภายหลังจากที่ได้มีองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามาจัดการอบรมสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างเป็นระบบ มีแผนการดำเนินงานเป็นที่น่าเชื่อถือ เปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มเข้าร่วมพิจารณา กำหนดแผนปฏิบัติการด้วย ทำให้สมาชิกกลุ่มมีการเรียนรู้สนใจที่จะเรียนรู้ และนำความรู้เรื่องแผนปฏิบัติการมาใช้ในกระบวนการผลิตสาโทที่บ้านไทย มีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้เพิ่มเติม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าองค์กรหรือหน่วยงานที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทที่บ้านไทย ต้องมีการกำหนดแผนปฏิบัติการที่ดี เปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทที่บ้านไทยเข้าร่วมกำหนดแผนปฏิบัติการด้วย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Boyle (1981) สามารถนำมาพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทที่บ้านไทยได้อย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 7 ความเชื่อถือได้ของโครงการ

ผู้วิจัยได้ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ และสอบถามความเห็นจากกระบวนการสนทนากลุ่ม ในประเด็นของความเชื่อถือได้ของโครงการ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญจะให้ความสำคัญต่อความเชื่อถือได้ของโครงการในระดับสูง ส่วนสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทที่บ้านไทย ให้ความเห็นว่าเป็นหัวใจสำคัญมากเพราะความเชื่อถือในโครงการจะสร้างแรงจูงใจและสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกกลุ่ม ผู้วิจัยพบว่า โครงการที่มีความน่าเชื่อถือจะสามารถสร้างแรงจูงใจให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการได้เป็นอย่างดี หลายโครงการที่ไม่สามารถความน่าเชื่อถือได้จะส่งผลให้หลายฝ่ายไม่ให้ความสำคัญ ไม่สนใจเข้าร่วมโครงการ

ความน่าเชื่อถือของโครงการตามแนวคิดของ Boyle (1981) ในขั้นที่ 7 จึงนับว่ามีความสำคัญไม่น้อยกว่าในขั้นอื่นๆ ถึงแม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ดูเหมือนคล้ายกับว่าขาดความเป็นรูปธรรมก็ตาม การดำเนินโครงการของกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทที่บ้านไทย มีความจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของกลุ่มจากสมาชิกทุกคน สิ่งสำคัญที่จะดึงดูดความสนใจของกลุ่มสมาชิกให้เข้าร่วมโครงการได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างโครงการที่มีความน่าเชื่อถือ เมื่อโครงการมีความน่าเชื่อถือ ก็จะส่งผลให้กลุ่มสมาชิกสนใจและเกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมโครงการ กระบวนการเรียนรู้ก็จะเกิดขึ้น ดังนั้นความน่าเชื่อถือของโครงการจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทที่บ้านไทย

เกิดกระบวนการเรียนรู้ และผู้วิจัยก็เห็นด้วยกับหลักการและแนวคิดของ Boyle (1981) ในขั้นที่ 7 มีความเหมาะสมต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

ขั้นที่ 8 การรายงานผลลัพธ์และคุณค่าของโครงการ

ในการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Boyle (1981) ซึ่งเป็นขั้นที่ 8 ขั้นสุดท้าย ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวางแผนดำเนินโครงการโดยทั่วไป ที่จะต้องรายงานผลลัพธ์การดำเนินงานและคุณค่าของโครงการให้ทุกฝ่ายทราบ ดังนั้นในโครงการเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยก็มีความจำเป็นที่จะต้องรายงานผลลัพธ์และคุณค่าของโครงการเช่นเดียวกับโครงการอื่นๆ

การรายงานผลลัพธ์และคุณค่าของโครงการควรรายงานให้ทุกฝ่ายทราบ รวมทั้งผู้เข้าร่วมโครงการด้วยเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ สร้างแรงจูงใจ และสร้างการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมการดำเนินโครงการ การรายงานผลลัพธ์และคุณค่าของโครงการที่จะจัดเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยจำเป็นต้องให้สมาชิกกลุ่มทุกคนทราบผลลัพธ์ของโครงการว่ามีอะไรบ้าง คุณค่าของโครงการมีอะไรบ้าง ไม่เช่นนั้นกระบวนการเรียนรู้จะไม่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่มที่สมาชิกได้เสนอว่า โครงการส่วนใหญ่ที่ผ่านมาที่ดำเนินการกับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย มักจะไม่มีรายงานผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นให้กับสมาชิกกลุ่มทราบเป็นผลให้สมาชิกกลุ่มไม่เห็นความสำคัญและไม่เข้าร่วมโครงการ และสุดท้ายกระบวนการเรียนรู้ก็ไม่เกิดขึ้น

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ตามแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดของ Boyle (1981) ทั้ง 8 ขั้นตอน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเหมาะสมต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย และเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มสมาชิกได้เป็นอย่างดี รวมทั้งแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Boyle (1981) ยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งจากการสนทนากลุ่มก็ได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกัน นอกจากนี้จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชนของผู้วิจัย และจากการร่วมกระบวนการเรียนรู้ในโครงการต่างๆ ก็พบว่าหลายโครงการที่ได้มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยใช้กรอบแนวคิดของ Boyle (1981) มาพัฒนา แต่เป็นการนำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาใช้ที่ไม่ครบถ้วนทั้ง 8 ขั้น ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า แนวคิดของ Boyle (1981) สามารถนำมาเป็นกรอบในการกำหนดโครงการเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้สำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยได้เหมาะสมอีกแนวคิดหนึ่ง

ส่วนที่ 5 แผนการจัดเรียนรู้การสอนทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนในผลิตภัณฑ์สาโท พื้นบ้านไทย

จากผลการวิจัย พบว่าครัวเรือนในกลุ่มสมาชิกผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยจะมีกระบวนการเรียนรู้และมีวิธีการเรียนรู้ที่เป็นของตนเอง และการเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับปากท้องของตนเองเป็นหลัก รวมทั้งเกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ หรือรายได้ ซึ่งจะได้รับความสะดวกเป็นอย่างมาก ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน โดยจะเกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการเดิม ส่วนการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำของหน่วยงานภายนอก ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาชุมชน เกษตร การศึกษานอกโรงเรียน และอื่นๆ จะมีลักษณะเป็นการนำความรู้ใหม่ ความคิดใหม่เข้าสู่บุคคลในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งสองลักษณะมีขั้นตอนที่ต่างกัน การเรียนรู้ที่เกิดจากครัวเรือนตนเองจะมีลักษณะของการลงมือปฏิบัติ อาศัยประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ หรือเกิดจากสิ่งที่ได้พบเห็น เช่น จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การสืบค้น และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในขณะที่การเรียนรู้ที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกจะมีลักษณะของการประชุม สัมมนา อธิบาย การฝึกหัด ที่มีรูปแบบอย่างเป็นทางการ แหล่งข้อมูลจึงอยู่กับหน่วยงานที่สนับสนุนทั้งด้านงบประมาณ และอื่นๆ กิจกรรมที่เกิดขึ้นจึงแตกต่างกัน กิจกรรมที่เกิดจากความคิดริเริ่มของชาวบ้านมักจะเป็นกิจกรรมส่วนตัว ส่วนกิจกรรมของหน่วยงานภายนอกเป็นรูปแบบของกลุ่ม โดยมีขนาดของกลุ่มที่แตกต่างกันไป กลุ่มจะมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนขนาดของกลุ่มอยู่เสมอ เพื่อความเหมาะสมของตลาดและการแบ่งผลประโยชน์

ขั้นตอนการจัดแผนการเรียนรู้การสอนและการเรียนรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนของครัวเรือนชนบทในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์ และพัฒนาโปรแกรมการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขั้นตอนการวางโครงการ

แผนการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์
สาโทพื้นบ้านไทย

หัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์การเรียนรู้การสอน	สาระสำคัญ/ระยะเวลา	วิทยากร	รูปแบบการสอน/ อุปกรณ์
1. การ ปฐมนิเทศ ความเป็นมา ของกิจกรรม การจัดการ เรียนการสอน	-สร้างความรู้ในการ เรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียน ผู้สอน ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง ภาครัฐและเอกชน -ออกแบบกิจกรรมหรือ แผนการเรียนเพื่อใช้ ประสานทรัพยากรและ เตรียมการเรียนรู้ชั้น ต่างๆ	-สภาพเศรษฐกิจ ทรัพยากร ความต้องการ วิเคราะห์ ประเมินความต้องการให้ เป็นที่เข้าใจตรงกัน การ เตรียมการประสานด้าน ต่างๆ -ระยะเวลา 2 ชั่วโมง	จนท.ภาครัฐ เอกชน	-จัดการเรียนการสอนตาม ขั้นที่ 1 , 2 และ 3 ของ แผนการเรียนรู้ทางการ ศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ผู้วิจัยกำหนด -อุปกรณ์ เครื่องฉาย ภาพนิ่ง วีดีโอ คอมพิวเตอร์ สไลด์
ประเมินรายวิชา โดยการประเมินก่อนเรียน และหลังเรียน ด้วยการสอบถาม และการสังเกต				
2. สุราพื้นบ้าน ในสังคมไทย	เพิ่มความรู้ความเข้าใจ ในสุราพื้นบ้าน ภูมิ ปัญญา และสิทธิ เสรีภาพในการประกอบ อาชีพ	ความเป็นมาของสุราหรือ เหล้าพื้นบ้านไทย -สุราพื้นบ้านภูมิปัญญาและ สิทธิอันชอบธรรม -การทวงสิทธิภูมิปัญญาของ ประชาชนคืนจากรัฐ -รัฐคืนสิทธิการประกอบ สัมมาชีพในการผลิต จำหน่ายสุราภูมิปัญญา -ระยะเวลา 3 ชั่วโมง	จนท.ภาครัฐ เอกชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ตัวแทน สมาคมสุรา พื้นบ้านไทย	การบรรยาย การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การ จัดการเรียนการสอนตาม ขั้น 1, 2 และ 3 ของ แผนการเรียนรู้ทางการ ศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น -อุปกรณ์ เครื่องฉาย ภาพนิ่ง วีดีโอ คอมพิวเตอร์ สไลด์
ประเมินรายวิชา โดยการประเมินก่อนเรียน และหลังเรียน ด้วยการสอบถาม และการสังเกต				
3. องค์ ประกอบในการ ผลิตสาโท พื้นบ้านไทย	เพื่อให้รู้แหล่งทรัพยากร วัตถุดิบที่ใช้ใน กระบวนการผลิต	1.วัตถุดิบที่ใช้ 2.แหล่งวัตถุดิบ 3.การจัดหาวัตถุดิบ 4.วัตถุดิบอื่นๆ ที่ใช้ทดแทน -ระยะเวลา 2 ชั่วโมง	จนท.ภาครัฐ เอกชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	จัดการเรียนการสอนตาม ขั้นตอนที่ 1 -4 ของ แผนการเรียนรู้ทางการ ศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ผู้วิจัยกำหนด -อุปกรณ์ เครื่องฉาย

หัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์การเรียนรู้การสอน	สาระสำคัญ/ระยะเวลา	วิทยากร	รูปแบบการสอน/อุปกรณ์
				ภาพนิ่ง วีดีโอ คอมพิวเตอร์ สไลด์
ประเมินรายวิชา โดยการประเมินก่อนเรียน และหลังเรียน ด้วยการสอบถาม และการสังเกต				
4. เครื่องมือ อุปกรณ์ในการ ผลิตสาโท พื้นบ้านไทย	-เพื่อให้รู้จักใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ใน การผลิตสาโท -เพื่อเรียนรู้การใช้ อุปกรณ์และเครื่องมือ	1.เครื่องมืออุปกรณ์การผลิต 2.การเลือก/วิธีการใช้ - ระยะเวลา 1 ชั่วโมง	จนท.ภาครัฐ เอกชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	จัดการเรียนการสอนตาม ขั้นตอนที่ 1 - 2 ของ แผนการเรียนรู้ทางการ ศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ผู้วิจัยกำหนด -อุปกรณ์ภาพนิ่ง วีดีโอ สไลด์
ประเมินรายวิชา โดยการประเมินก่อนเรียน และหลังเรียน ด้วยการสอบถาม และการสังเกต				
5. กระบวนการ ผลิตภัณฑ์ สาโทพื้นบ้าน ไทย	-เพื่อรู้กรรมวิธี กระบวนการผลิตที่ ถูกต้องและมีคุณภาพ -สร้างเจตคติและทักษะ	1.การเลือกเตรียมวัตถุดิบ 2.การเลือกและการเตรียม อุปกรณ์ 3.ขั้นตอนการผลิตทุก ขั้นตอน 4.การสังเกตควบคุม คุณภาพสาโท -ระยะเวลา 4 ชั่วโมง	จนท.ภาครัฐ เอกชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	ระบบการศึกษาที่ผู้วิจัย กำหนด สมาชิกลงมือ ปฏิบัติ ฯลฯ -อุปกรณ์ เครื่องฉาย ภาพนิ่ง วีดีโอ คอมพิวเตอร์ สไลด์
ประเมินรายวิชา โดยการประเมินก่อนเรียน และหลังเรียน ด้วยการสอบถาม และการสังเกต				
6.การออกแบบ บรรจุ ผลิตภัณฑ์ สาโทพื้นบ้าน ไทย	-ให้มีความรู้กรรมวิธี การบรรจุผลิตภัณฑ์ ด้วยศิลปะและถูกหลัก อนามัย -สร้างเจตคติและทักษะ	1. ขั้นตอนการบรรจุ ผลิตภัณฑ์ 2. การตรวจสอบคุณภาพ 3. การเลือกรูปแบบ ผลิตภัณฑ์ 4. การใช้ศิลปะบรรจุ ประยุกต์สู่เอกลักษณ์ชุมชน -ระยะเวลา 2 ชั่วโมง	จนท.ภาครัฐ เอกชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น	จัดการเรียนการสอนตาม ขั้นตอนที่ 1 - 4 ของ แผนการเรียนรู้ทางการ ศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ผู้วิจัยกำหนด -อุปกรณ์ เครื่องฉาย ภาพนิ่ง วีดีโอ คอมพิวเตอร์ สไลด์
ประเมินรายวิชา โดยการประเมินก่อนเรียน และหลังเรียน ด้วยการสอบถาม และการสังเกต				

หัวข้อวิชา	วัตถุประสงค์การเรียนรู้	สาระสำคัญ/ระยะเวลา	วิทยาการ	รูปแบบการสอน/อุปกรณ์
7. คุณสมบัติของผู้ขอผลิตสาโทและสุราแช่อื่นๆ	-มีความรู้ความเข้าใจในการขออนุญาตผลิตจำหน่ายสุราแช่ -มีความรู้ความเข้าใจการติดต่อภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการผลิตการค้าสุรา	-จัดระเบียบคู่มือการผลิตสุราพื้นบ้านไทย -การดำเนินการของผู้ผลิตสาโท ก่อนออกจำหน่าย การแสดงฉลาก เกณฑ์คุณภาพ วิธีการตรวจวิเคราะห์	จนท.ภาครัฐ เอกชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น (กรมสรรพสามิต กระทรวง สธ.)	การบรรยายแสดงตัวอย่าง แบบการขออนุญาตการจัดการสอนทางศึกษานอกระบบโรงเรียน -อุปกรณ์ เครื่องฉาย ภาพนิ่ง วีดีโอ คอมพิวเตอร์ สไลด์
ประเมินรายวิชา โดยการประเมินก่อนเรียน และหลังเรียน ด้วยการสอบถาม และการสังเกต				
8. การประเมินผลแสดงผลงานต่อสาธารณชน	1. ส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ 2. ความสำเร็จของผู้เรียน 3. ช่องทางตลาด -สร้างเจตคติและทักษะ	การนำผลงานเข้าสู่งานแสดงสินค้า การจัดตลาดในชุมชน	วิทยาการผู้ดำเนินการ	-การแสดงผลงานสินค้า ชุมชน การจัดตลาดนัด การจัดการศึกษาทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน -อุปกรณ์ เครื่องฉาย ภาพนิ่ง วีดีโอ คอมพิวเตอร์ สไลด์

จากการค้นคว้าเอกสาร รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และผลการวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ข้อสรุปและข้อเสนอเพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกโรงเรียนในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย โดยใช้รูปแบบแนวปฏิบัติและหลักการในการให้การศึกษาอกระบบโรงเรียน (อุ้นตา นพคุณ , 2527) แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb and Fry ใช้เป็นกรอบในการจัดทำคู่มือการจัดการเรียนการสอน โดยมีแนวทางการสอน จำนวน 5 ขั้นตอน รายละเอียดแต่ละขั้นตอนจะมีกิจกรรมหลักและเทคนิคการสอนของวิทยาการ ดังนี้

แนวทางการสอน

ขั้นตอนที่ 1 ทบทวนความรู้เดิมด้านผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย

วิทยาการหรือผู้สอนปฐมนิเทศและแนะนำกระบวนการในขั้นตอนที่ 1 ใช้เวลา 20 นาที ประกอบด้วยกิจกรรมละลายพฤติกรรม ใช้เวลา 5 นาที กิจกรรมแนะนำตัว ใช้เวลา 5 นาที แนะนำกระบวนการ รายละเอียดกิจกรรมของขั้นตอนที่ 1 ใช้เวลา 10 นาที

วิทยากรหรือผู้สอนชี้แนะให้ผู้เรียนแต่ละคนทบทวนประสบการณ์เดิมในเรื่องผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย และบันทึกในกระดาษ เอ 4 ใช้เวลาจำนวน 10 นาที ผู้เรียนทุกคนเขียนประสบการณ์ที่มีต่อเรื่องผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ทั้งประสบการณ์ทางบวกและลบ โดยเขียนลงบนกระดาษ เอ 4 ให้เขียนเป็นข้อความ หรือวาดเป็นภาพก็ได้ ที่สามารถเห็นได้ชัดเจน ขณะเขียนยังไม่พูดคุยกันให้แต่ละคนเขียนโดยอิสระ ไม่มีการอภิปรายนำ กระดาษที่ผู้เรียนบันทึกประสบการณ์ติดบอร์ด และจัดกลุ่ม ใช้เวลาจำนวน 15 นาที วิทยากรและทีมงานนำกระดาษที่ผู้เรียนเขียนไปติดบอร์ดโดยจัดกลุ่ม ให้ข้อความหรือประเด็นที่ใกล้เคียงกันอยู่กลุ่มเดียวกัน ผู้เรียนสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดกลุ่มประเด็น

วิทยากรหรือผู้สอนจัดกระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ จะใช้เวลาในกระบวนการกลุ่มจำนวน 40 นาที การแบ่งกลุ่มจะแบ่งโดยให้มีจำนวนสมาชิกแต่ละกลุ่มที่ใกล้เคียงกัน มีคุณสมบัติของสมาชิกในกลุ่ม และมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันทุกกลุ่ม แต่ละกลุ่มคัดเลือกประธาน เลขานุการ เพื่อดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

วิทยากรหรือผู้สอนชี้แจงประเด็นการอภิปรายกลุ่ม โดยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในภายในกลุ่มในเรื่องผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ให้กลุ่มมีการนำเสนอประสบการณ์ และสรุปเขียนในกระดาษชาร์ต ติดบอร์ดใช้เวลา จำนวน 15 นาที แต่ละกลุ่มจะต้องสรุปผลการประชุมกลุ่ม และเขียนลงบนกระดาษชาร์ต และนำกระดาษชาร์ตไปติดที่หน้าห้องและให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ วิทยากรหรือผู้สอนสรุปกระบวนการในขั้นตอนที่ 1 จำนวน 15 นาที สรุปกระบวนการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 1 ผู้เรียนร่วมอภิปรายปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น จัดกิจกรรมนันทนาการ ใช้เวลา 5 นาที

กิจกรรมหลัก

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 1 จะใช้กิจกรรมหลักที่ประกอบด้วย 3 กิจกรรม รายละเอียดดังนี้ คือ

1. กิจกรรมละลายพฤติกรรม โดยให้ผู้เรียนตอบคำถามจำนวน 2 ข้อ โดยให้ผู้เรียนนำกระดาษเอ 4 ไปถามเพื่อนๆ ให้ได้จำนวนเพื่อนมากที่สุด และมีความสมบูรณ์ของคำตอบให้มากที่สุด บุคคลใดสามารถสอบถามเพื่อนได้มากที่สุดและมีความสมบูรณ์ของคำตอบมากที่สุดจะเป็นผู้ชนะ โดยมีเวลาเพียง 2 นาที คำถามที่วิทยากรกำหนด ประกอบด้วย ชื่อเล่น วันเกิด อาชีพ บุคลิกเด่น เมื่อเริ่มกิจกรรม จะปล่อยให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมจนหมดเวลาและคัดเลือกผู้ชนะจำนวน 2 คนให้ออกมานำเสนอหน้าชั้น

2. กิจกรรมแนะนำตัว ให้ทุกคนนั่งเป็นวงกลมและให้แต่ละคน ลุกขึ้นยืนแนะนำตนเอง บอกชื่อเล่น บอกลักษณะตนเองที่ต้องการให้คนอื่นรู้จัก เมื่อทุกคนแนะนำหมดแล้ว ให้ยืนขึ้นและบอกรายชื่อให้เพื่อนๆ ที่นั่งล้อมวงทราบว่ามีชื่ออะไรบ้าง

3. กิจกรรมการทบทวนความรู้เรื่องผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย วิทยากรหรือผู้สอน อธิบายและแนะนำวิธีการดำเนินกิจกรรมในเรื่องผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทยและให้แต่ละคน บันทึกเรื่องราวลงในกระดาษ 4 โดยผู้เรียนจะต้องเขียนประสบการณ์ตนเองในเรื่องผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ การเขียนจะใช้เขียนเป็นข้อความร้อยแก้ว คำกลอน หรือวาดภาพก็ได้ โดยเขียนให้เห็นสามารถมองเห็นได้ชัดในระยะไกล ขณะเขียนประสบการณ์ ไม่ให้มีการพูดคุยกัน เป็นการให้อิสระแต่ละคนได้ทบทวนประสบการณ์เดิม

เมื่อทุกคนเขียนเสร็จแล้ว ครูผู้ช่วยจะนำแผ่นกระดาษที่ผู้เรียนเขียนมาติดที่บอร์ดและจัดเนื้อหาเป็นกลุ่ม โดยให้มีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันอยู่กลุ่มเดียวกัน ขณะติดบอร์ดและจัดกลุ่ม ผู้เรียนมีสิทธิโต้แย้งและอภิปรายได้ แสดงความคิดเห็นได้ เมื่อจัดกลุ่มเสร็จแล้ว ให้อ่านประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนได้ฟังและร่วมแสดงความคิดเห็นพร้อมกันทุกกลุ่ม

แบ่งกลุ่มสมาชิกออกเป็น 3 กลุ่ม ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มใกล้เคียงกัน ดำเนินกิจกรรมกลุ่ม คัดเลือกประธาน เลขานุการกลุ่ม กำหนดให้แต่ละกลุ่มสรุปและอภิปรายผลกันภายในกลุ่มอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับประสบการณ์ต่างๆ เรื่องผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ทุกคนมีสิทธิเสนอแนะ และแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้อย่างอิสระ เมื่อได้ข้อสรุปของกลุ่มแล้วให้ทุกกลุ่มเขียนลงบนกระดาษชาร์ตขนาดใหญ่ นำไปติดไว้ที่บอร์ดหน้าชั้นเรียน และให้ตัวแทนกลุ่ม นำเสนอให้สมาชิกกลุ่มรับฟัง

เทคนิคการสอนของวิทยากร

วิทยากรใช้เทคนิคการสอนด้วยการบรรยาย เทคนิคการประชุมกลุ่มด้วยการระดมสมอง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน เทคนิคการศึกษาด้วยตนเอง วิทยากรจะทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้ทุกคนนำประสบการณ์เดิมมาแลกเปลี่ยนกับสมาชิกทั้งภายในกลุ่มเล็ก และกลุ่มใหญ่

ขั้นตอนที่ 2 สร้างสรรค์ความรู้โดยกลุ่ม เป็นการศึกษาข้อมูลเรื่องผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย วิทยากรหรือผู้สอนนำเสนอกระบวนการในขั้นตอนที่ 2 ใช้เวลา 10 นาที เตรียมความพร้อมของผู้เรียนและกล่าวนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ อธิบายขั้นตอนการเรียนรู้ในกระบวนการขั้นที่ 2

วิทยากรหรือผู้สอนนำเสนอผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ประกอบด้วยรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ วิธีการผลิต การควบคุมคุณภาพ การจัดระบบตลาด จำนวน 2 ชั่วโมง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทบทวนและใช้ประสบการณ์เดิมประกอบการรับรู้ประสบการณ์ใหม่ตลอดเวลา

เน้นการสื่อสารสองทาง วิทยากรให้แต่ละคนเขียนประเด็นความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับและประสบการณ์เดิม และแสดงความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าว ใช้เวลา 10 นาที

วิทยากรจัดแบ่งกลุ่มผู้เรียนให้มีสมาชิกกลุ่มที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในกลุ่ม อภิปรายประเด็นของความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับกับประสบการณ์เดิม เขียนลงบนกระดาษชาร์ต และนำเสนอ ใช้เวลา จำนวน 30 นาที เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ วิทยากรสรุปกระบวนการขั้นตอนที่ 2 ใช้เวลา 15 นาที สรุปกระบวนการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 2 ผู้เรียนร่วมอภิปรายปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น จัดกิจกรรมนันทนาการ ใช้เวลา 5 นาที

กิจกรรมหลัก

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย ในขั้นตอนที่ 2 จะมีกิจกรรมหลักในการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย 5 กิจกรรมหลัก รายละเอียดดังนี้ คือ

1. กิจกรรมนันทนาการ ใช้การโยนลูกบอลพร้อมเปิดเพลงกระตุ้นอารมณ์และความรู้สึกที่สนุกสนาน ขณะเปิดเพลงทุกคนก็จะส่งลูกบอลต่อๆ กันไปเป็นวงกลม โดยไม่ให้ลูกบอลหล่นลงพื้น เมื่อเพลงหยุดลูกบอลอยู่ที่ผู้ใด ผู้นั้นจะต้องออกมาอยู่กลางวง แล้วให้พูดแนะนำตัว เสนอความคิดเห็น หรือแสดงอะไรก็ได้ที่สามารถทำให้สมาชิกทุกคนพอใจ เช่น เล่านิทาน ร้องเพลง
2. การบรรยายวิชาการ วิทยากรจะนำเสนอเรื่องผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย มีประเด็นเรื่องหลัก 4 เรื่อง คือ รายละเอียดของผลิตภัณฑ์ วิธีการผลิต การควบคุมคุณภาพ และการจัดระบบการตลาด
3. กิจกรรมการสาธิต วิทยากรจะแสดงตัวอย่าง และสาธิตประกอบการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับของจริง เรียนรู้จากของจริง
4. กิจกรรมกลุ่ม วิทยากรแบ่งกลุ่มสมาชิกเป็น 4 กลุ่ม โดยให้สมาชิกระดมสมอง กลุ่มที่ 1 เรื่องรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ กลุ่มที่ 2 เรื่องวิธีการผลิต กลุ่มที่ 3 เรื่องการควบคุมคุณภาพ และกลุ่มที่ 4 เรื่องการจัดระบบการตลาด
5. การประเมินผล โดยการตอบแบบประเมิน การสอบถามผู้เรียน และการสังเกต

เทคนิคการสอนของวิทยากร

วิทยากรจะให้ความรู้ที่เป็นประสบการณ์ใหม่ให้กับผู้เรียนโดยพยายามให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่ถูกต้อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถอภิปรายโต้แย้งได้ตลอดเวลาเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจน ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การสาธิต การศึกษาจากของจริง การประชุมกลุ่มด้วยการระดมสมอง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การนำเสนอผลงาน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำความรู้มาวิเคราะห์แบบเจาะลึกพิจารณา ข้อดีข้อเสีย วิทยากรนำเสนอกระบวนการในขั้นตอนที่ 3 ใช้เวลา 60 นาที เตรียมความพร้อมของผู้เรียนและกล่าวนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ อธิบายขั้นตอนการเรียนรู้ในกระบวนการขั้นที่ 3

วิทยากรแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม (ใช้กลุ่มเดิม) ให้ทุกกลุ่มร่วมกันทบทวนพิจารณา ประสพการณ์ใหม่ที่ได้รับกับประสพการณ์เดิม ใช้เวลา จำนวน 45 นาที แต่ละกลุ่มดำเนินกิจกรรมการอภิปรายกลุ่ม ตามประเด็นที่กำหนด เขียนผลสรุปลงบนกระดาษชาร์ต กลุ่มนำเสนอผลการพิจารณาทบทวนประสพการณ์ใหม่ที่ได้รับและเปิดโอกาสให้สมาชิกภายในกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มอื่นอภิปรายได้อย่างอิสระ ใช้เวลากลุ่มละ 20 นาที กลุ่มนำเสนอผลการประชุมกลุ่มละ 5-10 นาที และเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มอื่นซักถาม 5-10 นาที

วิทยากรสรุปกระบวนการขั้นตอนที่ 3 ใช้เวลา 15 นาที สรุปกระบวนการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 3 ผู้เรียนร่วมอภิปรายปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น จัดกิจกรรมนันทนาการ ใช้เวลา 5 นาที

กิจกรรมหลัก

กิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 3 ประกอบด้วย กิจกรรมหลักในการเรียนรู้ จำนวน 3 กิจกรรม ประกอบด้วย

1. การแสดงบทบาทสมมติ จัดกิจกรรมบทบาทสมมติเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเน้นการสรุปความเห็นที่ต้องใช้ทั้งข้อมูลและวิจารณญาณ โดยแสดงเป็นละครเรื่องรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ วิธีการผลิต การควบคุมคุณภาพ และการจัดระบบการตลาด
2. กิจกรรมกลุ่มย่อย เป็นการระดมสมอง อภิปรายแลกเปลี่ยนประสพการณ์ เพื่อหาข้อสรุปอย่างเป็นเหตุเป็นผล ทุกกลุ่มจะต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ไม่มีการครอบงำทางความคิด
3. กิจกรรมการนำเสนอผลงาน ทุกกลุ่มจะต้องมีการนำเสนอผลการประชุมกลุ่ม มติกลุ่ม และจะต้องแลกเปลี่ยนความรู้ ตอบคำถามของสมาชิกทุกคนหากมีข้อสงสัย

เทคนิคการสอนของวิทยากร

ใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ที่หลากหลาย พยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ รู้จักใช้ข้อมูล และใช้ประสพการณ์เดิมมาประกอบการพิจารณาสรุปลงความเห็น ใช้เทคนิคการสอนแบบมีส่วนร่วม เทคนิคบทบาทสมมติ เทคนิคการประชุมกลุ่มด้วยการระดมสมอง เทคนิคการนำเสนอผลงาน

ขั้นตอนที่ 4 การฝึกปฏิบัติและการศึกษาดูงาน เน้นให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิม มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในปฏิบัติ วิทยากรนำเสนอกระบวนการในขั้นตอนที่ 4 ใช้เวลา 40 นาที เตรียมความพร้อมของผู้เรียนและกล่าวนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ อธิบายขั้นตอนการเรียนรู้ใน กระบวนการขั้นที่ 4 วิทยากรแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม (กลุ่มเดิม) และนำตัวอย่างผลิตภัณฑ์ประเภท ต่างๆ มาให้ผู้เรียนได้ศึกษา และให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ อภิปรายในกลุ่ม ใช้เวลา จำนวน 30 นาที

วิทยากรนำปราชญ์ชาวบ้านมาให้ผู้เรียนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ใช้เวลา จำนวน 30 นาที นำผู้เรียนไปศึกษาดูงานการผลิตสุราพื้นบ้าน 4 แห่ง และให้ผู้เรียนนำ ประสบการณ์ที่ได้รับมาอภิปรายแลกเปลี่ยนและเขียนลงบนกระดาษชาร์ต และนำเสนอกลุ่มใหญ่ ใช้เวลา จำนวน 30 นาที

ผู้เรียนแบ่งกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปผลการวิจัยดูงาน ใช้เวลา 30 นาที วิทยากรสรุปกระบวนการขั้นตอนที่ 4 ใช้เวลา 15 นาที วิทยากรสรุปกระบวนการดำเนินงานใน ขั้นตอนที่ 4 ผู้เรียนร่วมอภิปรายปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น จัดกิจกรรมนันทนาการ ใช้เวลา 5 นาที

กิจกรรมหลัก

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 4 ประกอบด้วย กิจกรรมหลักที่ใช้ประกอบการ เรียนรู้ จะมีกิจกรรมหลักจำนวน 3 กิจกรรม รายละเอียดดังนี้

1. กิจกรรมนันทนาการ วิทยากรจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อเตรียมความพร้อม โดยใช้ กิจกรรมแสดงท่าทางประกอบเพลง และให้ผู้เรียนแสดงท่าทาง หากผู้ใดแสดงท่าทางผิดจะให้ ออกมากลางเวทีแล้วร่ายจำนวน 1 รอบ
2. กิจกรรมการศึกษาดูงาน วิทยากรจะนำผู้เรียนให้ได้สัมผัสกับข้อมูลจริงในชุมชน โดย พาผู้เรียนไปศึกษาดูงานการผลิตสุราพื้นบ้าน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพความเป็นจริง
3. กิจกรรมการฝึกปฏิบัติ วิทยากรให้ผู้เรียนได้ทดลองปฏิบัติงาน ณ กลุ่มผลิตสุรา พื้นบ้านในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จริงจากผู้รู้ จากเหตุการณ์จริง

เทคนิคการสอนของวิทยากร

วิทยากรจะพยายามเน้นและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ กระทำจริงในเหตุการณ์ จริง หรือสถานการณ์ที่เป็นจริงเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง วิทยากรจะใช้ เทคนิคการสอนด้วยการฝึกปฏิบัติ เทคนิคบทบาทสมมติ เทคนิคการประชุมกลุ่มด้วยการระดม

สมอง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เทคนิคการนำเสนอผลงาน เทคนิคการศึกษาด้วยตนเองของ ผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและประเมินผล เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะแสดงการยอมรับ หรือปฏิเสธความรู้ใหม่ วิทยากรนำเสนอกระบวนการในขั้นตอนที่ 5 ใช้เวลา 15 นาที เตรียม ความพร้อมของผู้เรียนและกล่าวนำเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ อธิบายขั้นตอนการเรียนรู้ใน กระบวนการขั้นที่ 5

วิทยากรให้แต่ละคนสรุปความรู้ใหม่ของแต่ละคนและเขียนลงในกระดาษเอ 4 และ นำไปติดบอร์ด ใช้เวลา จำนวน 20 นาที วิทยากรแบ่งกลุ่มและให้แต่ละกลุ่มอภิปรายแลกเปลี่ยน ประสบการณ์เพื่อยืนยันในองค์ความรู้ใหม่โดยอาศัยข้อมูลประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิม ที่มี และสรุปเป็นความรู้ของกลุ่ม เขียนลงบนกระดาษชาร์ตและนำเสนอ ใช้เวลาจำนวน 40 นาที กระบวนการขั้นตอนที่ 5 ใช้เวลา 30 นาที วิทยากรสรุปกระบวนการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 5 ผู้เรียนร่วมอภิปรายปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น จัดกิจกรรมนันทนาการ /กิจกรรมอ่าลา ใช้เวลา 30 นาทีประเมินผลและปิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมหลัก

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 5 ประกอบด้วย กิจกรรมหลักที่ใช้ประกอบการ เรียนรู้ จะมีกิจกรรมหลักจำนวน 2 กิจกรรม รายละเอียดดังนี้

1. กิจกรรมนันทนาการ วิทยากรจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อเตรียมความพร้อม และ สร้างความผ่อนคลาย โดยการใชกิจกรรมการต่อกระดาษ วิทยากรแบ่งสมาชิกออกเป็น 3 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มฉีกกระดาษหนังสือพิมพ์ 1 แผ่นใหญ่ ให้เป็นยาวที่สุดโดยไม่ให้ขาดจากกัน กลุ่มใด สามารถฉีกได้ยาวที่สุดจะเป็นฝ่ายชนะ โดยมีกติกาว่าแต่ละกลุ่มจะต้องช่วยกัน และทุกคนมีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรม
2. กิจกรรมกลุ่มย่อย วิทยากรแบ่งสมาชิกกลุ่มออกเป็น 4 กลุ่ม เท่าๆ กัน ให้ทุกกลุ่ม ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อยืนยันในข้อสรุปที่เป็น ความรู้ใหม่ โดยอาศัยข้อมูลจากที่วิทยากรได้นำเสนอ ความรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ที่ผ่านมา และ นำประสบการณ์เดิมมาพิจารณา ให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ และสรุปเป็นมติกลุ่ม ว่าคืออะไร

เทคนิคการสอนของวิทยากร

วิทยากรจะพยายามกระตุ้นเน้นให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น และใช้ความเป็นเหตุเป็น ผลในการพิจารณาสรุปเป็นความรู้ใหม่ จะเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ที่ได้รับจากขั้นตอนที่ 1 ถึง ขั้นตอนที่ 4 ที่ผ่านมาจนถึงขณะนี้ โดยพยายามใช้ประสบการณ์ของตนเองและประสบการณ์ที่

ได้รับมาให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ในขั้นตอนนี้วิทยากรจะใช้เทคนิคการประประชุมกลุ่มด้วยการระดมสมอง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เทคนิคการนำเสนอผลงาน ซึ่งจะเน้นให้อิสระกับผู้เรียนในการสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง

สำหรับแผนการเรียนรู้ทางการศึกษานอกโรงเรียนในผลิตภัณฑ์สาโทพื้นบ้านไทย เป็นแผนการเรียนรู้โดยมีกรอบสาระของกิจกรรมและเทคนิคการสอนที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น สามารถยืดหยุ่นได้ตลอดเวลาให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม กิจกรรมที่ผู้วิจัยกำหนดสามารถนำไปใช้ได้ทุกกิจกรรมหรือสามารถปรับประยุกต์ได้ตามความเหมาะสม

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย